Kainuun liitto

Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma TOPSU 2019–2020

KASVUA KAINUUSEEN

2018
A:11

Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma

TOPSU 2019–2020

Kasvua Kainuuseen

Kainuun liitto 2018

A:11

Kainuun liitto
Kauppakatu 1
87100 Kajaani
Puh. 08 615 541
Faksi 08 6155 4260
kainuunliitto@kainuu.fi

Kannen kuva: Kainua – Kainuun uusi sairaala -allianssi

A:11
ISBN 978-952-6685-58-8 (painettu)
ISBN 978-952-6685-59-5 (verkkojulkaisu)
ISSN-L 2323-7503
ISSN 2323-7503 (painettu)
ISSN 2323-7511 (verkkojulkaisu)

Kajaani 2018

Esipuhe

Joulukuussa 2017 maakuntavaltuusto hyväksyi Kainuun maakuntaohjelman vuosille 2018 – 2021. Ohjelman toimeenpanosuunnitelma on laadittu vuosiksi 2019 ja 2020. Nämä ovat kuluvan EU-ohjelmakauden kaksi viimeistä vuotta, joiden aikana valmistellaan maakunta- ja sote-uudistusta ja EU:n tulevaa ohjelmakautta.

Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnilla on yhteisiä kehityshaasteita ja -tavoitteita. Valmistautuminen tulevaan EU-ohjelmakauteen on IP-alueen osalta alkanut jo pari vuotta sitten, kun yhdessä muiden Pohjoisten harvaan asuttujen alueiden (NSPA) kanssa tilattiin OECD:n asiantuntijoilta raportti pohjoisten alueiden kehittämisnäkymistä. Keväällä 2018 IP-alue valittiin EU:n komission (DG Regio ja DG Growth) toimesta yhdeksi Industrial Transition –ohjelman 12 pilottialueesta. Pilotissa kokeillaan ja demostroidaan tulevan kauden aluekehitystoimenpiteitä sekä rakennetaan IP-alueen maakuntien älykkään erikoistumisen strategioihin perustuva ja elinkeinojen murrokseen vastaava strategia.

Tämä maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma rakentuu maakuntaohjelman tavoitteille, mutta painottaa Kainuun aluekehityksen tilannekuvan edellyttämiä ajankohtaisia ja tärkeitä strategisia toimenpiteitä. Kainuun nykyinen maakuntahallitus on linjannut, että Kainuun kehittämisessä tavoitteita on terävöitettävä ja nostettava tavoitetasoa korkeammalle. Samankaltaiset toiveet tulivat esille myös Kainuun liiton kuntakierroksella elokuussa 2018 käydyissä keskusteluissa. Nämä linjaukset on huomioitu maakuntaohjelmassa ja toimeenpanosuunnitelmassa, joilla tavoitellaan Kainuun aluetalouden kasvun jatkumista ja vahvistumista.

Aluetalous on vahvistunut Kainuussa poikkeuksellisen voimakkaasti viimeisten kahden vuoden aikana, mikä antaa suotuisat lähtökohdat muuttaa Kainuun pitkään jatkuneen negatiivisen väestökehityksen suuntaa. Myös uusille talouskasvua luoville investoinneille on runsaasti mahdollisuuksia. Kasvun jatkumisen keskeiset pullonkaulat liittyvät osaavan työvoiman saatavuuteen, kansainväliseen saavutettavuuteen sekä investointien realisointiin. Näiden ratkaisuun keskitytään Kainuun liiton tulevien vuosien toimintasuunnitelmissa, Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelmassa, edunajamisen painopisteissä sekä maakunnan ja valtioneuvoston aluekehityskeskusteluissa ja siltasopimuksessa. Toimeenpanosuunnitelmasta on maakuntahallituksen linjausten mukaisesti tehty Kainuun kasvuohjelma nimeltään *Kasvua Kainuuseen*.

TIMO KORHONEN	PENTTI MALINEN	JOUNI PONNIKAS
MYR:n puheenjohtaja	Maakuntajohtaja	Aluekehitysjohtaja

Tiivistelmä

Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma 2019–2020 Kasvua Kainuuseen on maakunnan yhteistyöryhmän (MYR) hyväksymä (15.10.2018 / § 29) lakisääteinen asiakirja, jolla ohjataan Kainuun maakuntavaltuuston hyväksymän maakuntaohjelman toimeenpanoa.

Toimeenpanosuunnitelma (TOPSU) on tärkein Kainuun käytännön aluekehittämistä ohjaava yhteinen asiakirja. Suunnitelmassa on viisi toimintalinjaa ja niiden alla 13 painopistettä, joita Kainuun liitto ja rahoittajatahot toteuttavat ja ohjaavat yhteisellä edunvalvonnalla ja strategisella hanketoiminnalla. Toimintalinjalla 1 tuetaan hankkeita, joissa on tavoitteena varmistaa osaavan työvoiman riittävyys ja saatavuus, investointien saaminen Kainuuseen sekä yritysten määrän ja viennin kasvu. Toimintalinjalla 2 kehitetään Kainuun fyysistä ja tietoliikenteellistä saavutettavuutta ja kestävää aluerakennetta palveluineen. Toimintalinja 3 keskittyy yhteistyöhön ja kansainvälistymiseen paitsi aluetalouden kasvun myös Kainuuseen tulevan työvoiman kannalta. Toimintalinja 4 kohdistaa kehittämispanoksia kainuulaisten hyvinvoinnin vahvistamiseen unohtamatta kaikkein heikoimmassa asemassa olevia. Toimintalinjalla 5 tuodaan esiin ja vahvistetaan Kainuun positiivista maakuntakuvaa ja vetovoimaa.

Kehittämislinjauksista tärkeimpänä on työvoiman saannin varmistaminen koulutuksella, rekrytoinneilla, työperäisellä maakuntaan muutolla, työttömien sekä työvoiman ulkopuolella olevien työllistämisellä. Tähän paneudutaan tarkasti kehittämällä ja toimeenpanemalla julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyötä vahvistavaa toimintamallia, siltasopimusta. Tämän lisäksi tärkeitä asioita ovat uusien vientiin suuntautuvien kasvuyritysten synty ja yritysten kilpailukyvyn kehittäminen niin, että ne pystyvät hyödyntämään digitalisaation ja neljännen teollisen vallankumouksen mahdollisuuksia. Älykkään erikoistumisen strategian mukaan kannustetaan innovaatioita teknologiateollisuuteen, biotalouteen, kaivosteollisuuteen sekä hyvinvointi- ja terveysaloille. Hyvinvoinnin kehittämisteemoja puolestaan ovat ennaltaehkäisevän terveydenhuollon toimenpiteet ja työllisyysasteen nostaminen.

Toimeenpanosuunnitelmaan on koottu olennaiset edunvalvontakohteet ja -toimenpiteet, joilla edistetään koko yhteiskuntapolitiikan, ns. laajan aluepolitiikan toimia niin, että Kainuun hyvinvointi ja vetovoima kehittyvät haluttuun suuntaan. Tässä kehittämistyössä käytetään laajaa keinovalikoimaa ja monipuolisesti erilaisia rahoituslähteitä. Merkittävässä roolissa on myös Itä- ja Pohjois-Suomen liittojen yhteistyö ja yhteinen edunvalvonta.

Rakennerahasto-, maaseuturahasto-, kv-hankkeet sekä kansallisesti rahoitettavat hankkeet toteuttavat toimeenpanosuunnitelman linjauksia. Vuosina 2014-2020 EAKR rahoitusta (toimintalinjat 1, 2) on käytettävissä yht. 66,6 ME, josta on sidottu (36,0 ME) 54,1 %. ESR rahoitusta (toimintalinjat 3, 4, 5) on käytettävissä 30,87 ME, josta on sidottu yhteensä (17,5 ME) 56,7 %. Maaseuturahastolla on ohjelmakauden aikana käytettävissä 21,5 ME, josta on sidottu (13,5 ME) 62,7 %. Lisäksi käytettävissä on leader rahoitusta yht. 6,3 ME, josta on sidottu (5,1 ME) 80,3 %.
Maakuntauudistukseen liittyvä Kainuun maakuntaitsehallinto on myös keskeinen toimintalinja. Tämä näkyy monella tavalla maakuntaohjelman lähivuosien toimeenpanossa.

Sisällysluettelo

Esipuhe ... 4
Tiivistelmä ... 5
Sisällysluettelo ... 6

1 Maakuntaohjelma 2018–2021 Kainuun kehittämisessä ... 7
Toimeenpanosuunnitelman rooli ... 7
Kainuu-ohjelman kehittämislinjaukset ... 8
2 Maakuntaohjelman toimeenpano toimintalinjoittain 2019–2020 ... 9
Toimintalinja 1: Yritykset, osaaminen ja Kainuun vetovoima ... 9
TL 1.1: Osaavan työvoiman saannin varmistaminen ... 9
TL 1.2: Teollisten ja palvelualan investointien saaminen Kainuuseen ... 10
TL 1.3: Yritysten määrän, kasvun ja viennin lisääntyminen sekä tuotannon jalostusarvon nousu ... 11
TL 1.4: Kainuuseen eri toimialojen veturiyrityksiä ja toimialavetureita julkiselle sektorille ja näiden ympärille liiketoimintaekosysteemejä ja osaamiskeskittymiä ... 11
TL 1.5: Kainuun koulutustarjonnan monipuolistuminen ... 12
TL 1.6: Yritysten omistajanvaihdosten onnistuminen ... 12
TL 1.7: Alueen yritysten tuottavuuden ja henkilöstön osaamisen kasvaminen ... 12
TL 1.8: Kainuun älykkään erikoistumisen valinnat ... 13
TL 1.9: Kainuun elinkeinojen kärjet ... 14
Toimintalinja 2: Saavutettavuuden vahvistaminen ja aluerakenteen kehittäminen ... 16
TL 2.1: Saavutettavuus ... 16
TL 2.2: Elinkeinoja tukeva kestävä aluerakenne, ilmastovastuullisuus, toimivat palvelut ... 17
Toimintalinja 3: Tavoitehakuista kansainvälistä yhteistyötä ... 18
TL 3.1: Kansainvälistyminen ... 18
TL 3.2: Maakuntaitsehallinto Kainuussa ... 18
Toimintalinja 4: Hyvinvoinnin vahvistaminen ... 19
Toimintalinja 5: Positiivinen maakuntakuva ... 19
3 Euroopan sosiaalirahaston (ESR) ja aluekehitysrahaston (EAKR) rahoitus 2019-2020 ... 20
4 Kainuun yleinen aluekehittäminen ja edunvalvonta ... 20
Laajan aluepolitiikan keinot ja niihin vaikuttaminen ... 20
Maaseudun kehittäminen osana maakuntaohjelmaa ... 21
Kansainvälinen yhteistyö ja rahoitusohjelmien hyödyntäminen ... 23
Maakuntien välinen yhteistyö ja yhteinen edun ajaminen ... 24
Kainuun edunajamisen tavoitteet ja kärkihankkeet 2019-2020 ... 25
5 Arviointi ja seuranta ... 29

Liite 1: Varautumissuunnitelma. ... 30
Tarve maakunnalliselle ennakoinnille ... 30
Kainuun muutosjoustavuuden analyysi ja itsearviointi ... 31
Riskialueiden ja -toimialojen tunnistaminen sekä suunnitelma riskeihin varautumiseksi ... 36
Kainuun toimintamalli äkillisen rakennemuutoksen toteutuessa ... 38
Liite 2: Itä- ja Pohjois-Suomen sekä Pohjois-Suomen aloitteet keskushallinnolle ... 40
Liite 3: Euroopan sosiaalirahaston (ESR) ja aluekehitysrahaston (EAKR) rahoitustaulukot vuodet 2019–2020 ja Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman rahoitus ... 47
Liite 4: Hanketoiminnan tuloksia ja vaikutuksia. Seurantatiedot 1.1.2014-31.8.2018 ... 50
Liite 5: Maakunnan kehityksen indikaattorit ... 51
Liite 6: Julkaisuluettelo ... 53

Allekirjoitukset ... 54

1 Maakuntaohjelma 2018–2021 Kainuun kehittämisessä

Toimeenpanosuunnitelman rooli

Laki alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista 7/2014 määrittelee maakuntaohjelmalle ja sen toimeenpanolle vahvan aseman (33–34 §):

Maakunnan liiton johdolla valmistellaan kahden vuoden välein maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma maakunnan yhteistyöryhmän hyväksyttäväksi. Suunnitelmaa voidaan tarvittaessa tarkistaa vuosittain.

Suunnitelma sisältää keskeiset maakuntaohjelman toimeenpanoesitykset, kannanoton rakennerahasto-ohjelman valtakunnallisiin teemoihin kuuluvista hankehauista ja -suunnitelmista ja alueen osallistumisesta niihin sekä painopisteet, joihin kansallista ja Euroopan unionin rahoitusta kohdennetaan. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan maakuntien yhteistoiminta-alueiden ja muut maakuntien yhteiset toimenpiteet ja keskushallinnolle tehtävät aloitteet.

Aluekehittämisen suunnittelujärjestelmän tulevan muutoksen (HE 35/2018 vp) myötä aluekehityskeskusteluja valtion ja maakunnan välillä valmistellaan ja toteutetaan osana valtion ja maakuntien ohjaus- ja vuorovaikutusprosesseja.

Kainuun toimeenpanosuunnitelman (TOPSU) nimi on **Kasvua Kainuuseen**. Se on laadittu 18.12.2017 maakuntavaltuuston hyväksymän Kainuun maakuntaohjelman 2018–2021 tavoitteiden ja painopisteiden perusteella kohdentamaan ja priorisoimaan seuraavien kahden vuoden käytännön toteutusta. Toimeenpanosuunnitelmassa sovitetaan samalla yhteen Kainuun liiton, Kainuun ELY-keskuksen ja kuntien sekä muiden alueen keskeisten kehittäjäkumppaneiden priorisoidut toimenpiteet Kainuun kehittämiseksi.

Mukana TOPSUn valmistelussa ovat olleet Kainuun ELY-keskus, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus ja Kainuun liitto sekä MYR:n käsittelyn kautta siellä mukana olevat sidosryhmät. Kainuun liitto teki myös kuntakierroksen elokuussa 2018, jolloin kunnilta saatiin esityksiä Kainuun elinvoiman kasvattamiseen. TOPSUlla ohjataan hanketoimintaa siten, että maakuntaohjelman strategiset linjaukset ja painopisteet toteutuvat ja eri rahoittajatahojen rahoituskriteerit täytetään.

Alueelle suoraan suunnattujen rakennerahastoresurssien niukkuuden vuoksi tuetaan voimakkaammin erilaisten kilpailtujen rahoituslähteiden saamista alueelle ja hyödyntämistä. Tässä toimeenpanosuunnitelmassa koordinoidaan rakennerahasto-ohjelman sekä Maaseutu- ja kalatalousrahastojen alueellista rahoitusta. Kainuun liitto koordinoi MYR:n ja sen sihteeristön toimintaa. Tätä kautta edunvalvonta ja muiden ohjelmien sekä rahoitusinstrumenttien yhteensovittaminen on joustavasti mahdollista. Raja-alueohjelmat (CBC Karelia) ja Euroopan alueellisen yhteistyön ohjelmat ovat käynnistyneet vuosien 2016 ja 2017 aikana, ja CBC Karelia hankkeet pääsevät käyntiin vuonna 2018.

Kainuu-ohjelman kehittämislinjaukset

Kainuu-ohjelma muodostuu maakuntasuunnitelmasta 2035 ja maakuntaohjelmasta 2018–2021. Maakuntasuunnitelma linjaa maakunnan kehittämisen tavoitteet pitkällä aikavälillä ja maakuntaohjelma lähiajan (maakuntavaltuustokauden) kehittämisen strategiset valinnat. Kainuun tulevaisuuden visiona vuoteen 2035 on: ***Van hyvejää! Hyvinvoiva ja vetovoimainen Kainuu. Kainuun hyvinvointi ja vetovoima tehdään osaamisella, rohkealla yrittämisellä ja yhteistyöllä.***

Maakuntaohjelman rinnalla maakuntakaava, maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma ja yhteisesti sovittu edunvalvonta ovat kehittämistyön konkreettisia työkaluja. Maakuntakaava ohjaa kehitystä ja osoittaa maakunnan kehittämisen kannalta tarpeellisia alueita. Käsillä oleva toimeenpanosuunnitelma TOPSU ohjaa maakuntaohjelman toteutusta, hankkeiden tavoitteen asettelua sekä priorisoi edunajamisen toimenpiteitä seuraavat kaksi vuotta. Kainuu-ohjelmassa maakuntahallitus on linjannut alueen akuuteimmaksi kehittämishaasteeksi osaavan työvoiman saatavuuden turvaamisen.

Kainuu-ohjelman painopisteet ovat 1) yritysten osaamisen ja Kainuun vetovoiman kehittäminen, 2) saavutettavuus uusilla liikkumisratkaisuilla ja sähköisillä palveluilla sekä infrastruktuuri-investoinneilla, 3) tavoitehakuinen alueellinen yhteistyö, 4) hyvinvoinnin vahvistaminen ja 5) positiivinen maakuntakuva (ks. kuva 1).

Positiivisuus, kannustaminen sekä koko Kainuun mahdollisuuksien optimointi (maaseudun erityispiirteet huomioiden) ovat arvoja, jotka ohjaavat Kainuu-ohjelman toteutusta. Kainuun kehittämisen läpileikkaavia teemoja ovat **kestävä kehitys, osaaminen, digitaalisuus, kansainvälisyys ja tasa-arvo**, joita painotetaan kaikessa kehittämistyössä. Kainuun vahvuuksiin liittyvät kärkialat matkailu, teknologiateollisuus, biotalous ja kestävä kaivannaisala saavat erityishuomiota elinkeinojen kehittämisessä.

Kuva 1. **Kainuun maakuntaohjelman 2018–2021 kehittämisen painopisteet.**

Alueellisen rakennemuutoksen hallinnan ja sen ennakoinnin (ERM) suunnittelussa on alueiden **resilienssi eli muutosjoustavuus** noussut keskeiseksi keinoksi. Se tarkoittaa alueen kykyä kestää äkillisiä rakennemuutoksia ja toipua niistä nopeasti. Kainuussa laadittiin yksityiskohtainen suunnitelma rakennemuutoksen hallintaan v. 2016 (liite nro 1). Tämän rakennemuutossuunnitelman laatimisen jälkeen Kainuun tilannekuva on muuttunut. Tällä hetkellä ja lähivuosina akuutein kehittämisen haaste on elinkeinojen kasvusta ja työvoiman eläköitymisestä johtuva työvoimapula.

2 Maakuntaohjelman toimeenpano toimintalinjoittain 2019–2020

Seuraavassa on kuvattu maakuntaohjelman toimintalinjojen yleistavoitteet sekä niitä toteuttavat kehittämistavoitteet ja tärkeimpiä strategisia toimenpiteitä. Strategisissa toimenpiteissä on vastuutettu eri organisaatioita. Organisaatioiden mainitseminen toimenpiteissä ei sulje pois muita toimijoita toimenpiteiden toteuttajina ja mahdollisina rahoituksen saajina.

Toimintalinja 1: Yritykset, osaaminen ja Kainuun vetovoima

Yritys- ja elinkeinoelämän kehittämisen **yleistavoitteena** on kasvattaa Kainuun alue-BKT:tä koko maan kasvua nopeammin. Lisäksi tavoitellaan kainuulaisten tuotteiden ja palvelujen jalostusarvon ja viennin, vientiyritysten määrän sekä kilpailukyvyn kasvua.

Tämän hetken akuutein haaste on seuraavana mainittu osaavan työvoiman saatavuus, mikä ilmentää Kainuun aluetalouden muuttunutta tilannetta. Kainuussa on meneillään vahva, positiivinen rakennemuutos. Tässä kuvattuun yleistavoitteiseen pyritään seuraavien **kehittämistavoitteiden ja strategisten toimenpiteiden** kautta.

TL 1.1: Osaavan työvoiman saannin varmistaminen

Strategisia toimenpiteitä:

- Julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyötä vahvistavan toimintamallin, **siltasopimuksen**, kehittäminen ja toimeenpano (käynnistetään nopeat välittömästi vaikuttavat sekä pitkän ajan toimenpiteet) Kainuun liiton ja Kainuun maakuntahallituksen koordinoimana.
- Lisätään työnantajien tarvitsemia osaajia tuottavaa täydennys- ja muuntokoulutusta työnantajien, TE-hallinnon sekä koulutusorganisaatioiden yhteistyönä.
- Varmistetaan yritysten, oppilaitosten, Kainuun liiton ja muiden keskeisten tahojen yhteistyönä ulkomaalaisille opiskelijoille sekä toisen asteen koulutuksen, korkeakoulu- ja yliopisto-opiskelijoille harjoittelupaikkoja ja työllistymistä Kainuun yrityksiin.
- Kainuun liiton johdolla otetaan käyttöön uusia innovatiivisia työvoiman rekrytoinnin toimintamalleja sekä vakiinnutetaan Rekry-Kainuu hankkeessa tuloksellisiksi osoittautuneet toiminnot osaksi uuden

maakunnan toimintaa, kasvupalveluja ja Kainuun siltasopimusta. Rekrytointitoiminnassa kiinnitetään erityishuomiota perheiden ja työikäisten naisten Kainuuseen saamiseen.

- Maakunnallisena yhteistyönä haetaan uusia toimintamalleja yritysten tukemiseen kv-rekrytoinnissa ja kv-työntekijöiden kotoutumisessa. Etsitään uusia tapoja saada lisää työperäistä maahanmuuttoa Kainuuseen. Nämä toimet sisällytetään Kainuun siltasopimukseen.
- Varmistetaan vaikeasti työllistyvien työllistämiseen keskittyvän Kopakka-pilotin tuloksellinen toteutus ja pilotin hyvien käytäntöjen vakiintuminen pysyväksi toiminnaksi osana maakuntauudistuksessa perustettavia kasvupalveluita.
- Kainuun liitto yhteistyössä TE-hallinnon, yritysten, julkisen sektorin työnantajien sekä oppilaitosten kanssa purkaa koulutuksen ja työelämän segregaatiota markkinoimalla miesvaltaisten Kainuun kärkitoimialojen (teknologiateollisuus, kaivostoiminta, metsäbiotalous) koulutusta ja työpaikkoja naisille sekä naisvaltaisten sote- ja hoiva-alojen työ- ja koulutuspaikkoja miehille.

Toimintalinjan rahoittaminen rakennerahasto- ja maaseutuohjelmien kautta:

ESR TL3 (ET 6.1. ja ET 8.1.) ja TL4 (ET 9.1. ja ET 9.2.)
Maaseutuohjelman mukaiset kehittämis- ja koulutushankkeet (ELY-keskus, LEADER).

TL 1.2: Teollisten ja palvelualan investointien saaminen Kainuuseen

Strategisia toimenpiteitä:

- Kainuun liitto ja muut julkisen sektorin toimijat yhteistyössä yritysten kanssa varmistavat käynnistyneiden ja vireillä olevien investointiprosessien toteutumisen poistamalla niiden toteuttamista vaikeuttavat esteet ja etsivät aktiivisesti uusia Kainuuseen sijoittavia investoijia.
- Osana Kainuun liiton koordinoimaa maakunnan mainetyötä vahvistetaan Kainuun vetovoimaa investointikohteena aluemarkkinoinnin keinoin sekä toteutetaan Kainuu Brysselissä, Winter Wonders tapahtuma niin, että saavutetaan pysyviä mitattavia tuloksia.
- Kainuun liiton koordinoimana osana maakuntauudistuksessa rakennettavia tulevia kasvupalveluita kehitetään suorien ulkomaisten investointien saamisen toimintamalli (FDI).
- Hyödynnetään EU:n uusia rahoitusinstrumentteja ja selvitetään mahdollisuudet riskirahoituksen lisäämiseksi maakunnassa. Kainuun Etu tekee Kainuun kasvurahaston toteutettavuusselvityksen ja markkinapuuteanalyysin. Jatkotoimenpiteistä päätetään selvityksen tulosten perusteella Kainuun maakunnan yhteistyöryhmässä (MYR).

Toimintalinjan rahoittaminen rakennerahasto- ja maaseutuohjelmien kautta:

EAKR (TL1) Kainuun liitto
Yritysten toimintaympäristön kehittämisavustus (EAKR, TL2)
Maaseutuohjelman mukaiset yritysryhmä- ja kehittämishankkeet (ELY-keskus, LEADER).

TL 1.3: Yritysten määrän, kasvun ja viennin lisääntyminen sekä tuotannon jalostusarvon nousu

Strategisia toimenpiteitä:

- Tuetaan yritysten tuotekehitystä sekä tutkimus- ja koulutusorganisaatioiden TKI –toimintaa, jotka nostavat tuotannon jalostusarvoa Kainuussa.

- Yritysten ja julkisen sektorin organisaatioiden yhteistyönä laajennetaan ja tehostetaan yrityskiihdyttämötoimintaa sekä luodaan Kainuun yrittäjyyspolkumalli. Integroidaan nämä uuden maakunnan kasvupalvelutoimintoihin.

- Vahvistetaan yritysten liiketoimintaosaamista sekä valmiuksia digitalisaation ja neljännen teollisen vallankumouksen mahdollisuuksien hyödyntämiseen. Tätä kehittämistoimintaa tehdään myös alueiden välisenä yhteistyönä EU:n komission suoraan rahoittamien elinkeinoelämän modernisaatiopilottien sekä kansainvälisten Interreg-hankkeiden kautta.

Toimintalinjan rahoittaminen rakennerahasto- ja maaseutuohjelmien kautta:

EAKR (TL1 ja TL2) Kainuun liitto
Yrityskohtaisissa kehittämishankkeissa tukivälineenä yrityksen kehittämisavustus (EAKR, TL1 ja TL2)
Yritysten toimintaympäristön kehittämisavustus (EAKR, TL2)
ESR TL3 (ET 7.1.) ja TL4 (ET 9.1.)
Maaseutuohjelman mukaiset yritystuki-, yritysryhmä- ja kehittämishankkeet (ELY-keskus, LEADER).

TL 1.4: Kainuuseen eri toimialojen veturiyrityksiä ja toimialavetureita julkiselle sektorille ja näiden ympärille liiketoimintaekosysteemejä ja osaamiskeskittymiä

Strategisia toimenpiteitä:

- Julkisen sektorin toimijat yhteistyössä yritysten kanssa kehittävät olemassa olevia julkisia organisaatioita ja yrityksiä (kasvavia vientiyrityksiä) toimialavetureiksi ja houkuttelevat alueelle uusia. Toimialavetureiden ympärille kehitetään liiketoimintaekosysteemejä ja osaamiskeskittymiä, joissa yritykset sekä tutkimus-, innovaatio- ja kehittämisorganisaatiot tekevät yhteistyötä. Erityisesti panostetaan tuotannon sivuvirtoihin perustuvien tuotteiden ja kannattavan liiketoiminnan luomiseen (kiertotalous). Kehitettäviä liiketoimintaekosysteemejä ovat esimerkiksi Renforsin Ranta Kajaanissa (datakeskustoiminta sekä bioetanolin tuotanto sivuvirtoineen, modernin biojalostuksen professuuri ja tutkimusryhmä), Paltamon biotuotetehdas (Bio Future Factory - konsepti), Kuhmon Woodpolis sekä Sotkamo – Kajaani alueella Vuokatti-campus ja kaivostoiminnan keskittymä (Terrafame, Sotkamo-Silver, Mondo Minerals, Otanmäki Mine) sekä marja-alan tuotanto ja TKI-toiminta Suomussalmella, Sotkamossa ja Kajaanissa. Samoin vahvistetaan LUKEn toimintoja, erityisesti sininen biotalous, Kainuussa (Paltamo, Paljakka, Kajaani) ja niiden vuorovaikutusta alueen kanssa. Toimialavetureiden

houkuttelu ja kehittäminen kohdistetaan erityisesti Kainuun kärkitoimialoille (biotalous, matkailu, kaivostoiminta ja teknologiateollisuus).

Toimintalinjan rahoittaminen rakennerahasto- ja maaseutuohjelmien kautta:

Yritysten toimintaympäristön kehittämisavustus (EAKR, TL2)
EAKR (TL1 ja TL2) Kainuun liitto
Maaseutuohjelman mukaiset yritysryhmä- ja kehittämishankkeet (ELY-keskus).

TL 1.5: Kainuun koulutustarjonnan monipuolistuminen

Strategisia toimenpiteitä:

- Koulutusorganisaatiot yhteistyössä julkisen sektorin ja yritysten kanssa kohdentavat ja organisoivat koulutustaan niin, että sen avulla saadaan työnantajien tarvitsemia osaajia riittävän nopeasti. Koulutusta kehitetään yhteistyössä muiden alueiden kanssa ennakoivasti ja tarvittaessa nopeasti vastaamaan Kainuun työvoimatarpeisiin.
- Organisoidaan Kainuuseen pysyvää yliopistollista perustutkintokoulutusta edunvalvonnan keinoin.
- Ammatillisen koulutuksen reformia hyödyntäen toisen asteen ammatilliset oppilaitokset, kunnat ja yritykset kehittävät digitalisaation avulla vetovoimaisia oppimisympäristöjä yrityksiin kaikissa Kainuun kunnissa ja turvaavat näin yrityksille osaavaa työvoimaa. Oppisopimuksen käyttöä tehostetaan toisen asteen opiskelijoiden integroimisessa yrityksiin.

Toimintalinjan rahoittaminen rakennerahasto- ja maaseutuohjelmien kautta:

ESR TL4 (ET 9.1. ja ET 9.2.)
Maaseutuohjelman mukaiset koulutushankkeet (ELY-keskus, LEADER).

TL 1.6: Yritysten omistajanvaihdosten onnistuminen

Strategisia toimenpiteitä:

- Julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin organisaatiot tukevat yritysten omistajanvaihdosten ja maatilojen sukupolven vaihdosten hoitamista niin, että liiketoiminnat kehittyvät ja laajenevat sekä työpaikat lisääntyvät ja maatilojen toiminnan jatkuvuus turvataan.

Toimintalinjan rahoittaminen rakennerahasto- ja maaseutuohjelmien kautta:

Maaseutuohjelman mukaiset rakennetukitoimenpiteet maatiloille (ELY-keskus)
EAKR (TL2).

TL 1.7: Alueen yritysten tuottavuuden ja henkilöstön osaamisen kasvaminen

Strategisia toimenpiteitä:

- Parannetaan Kainuun työpaikkojen vetovoimaisuutta kehittämällä työelämän laatua (esim. työturvallisuus, työhyvinvointi). Tuetaan yrityksiä henkilöstönsä koko työuran kestävään osaamisen kehittämiseen. Samoin tuetaan työympäristöjen kokonaisvaltaista kehittämistä osana työyhteisöjen arkea.
- Julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin organisaatiot auttavat yrityksiä parantamaan työn tuottavuutta ja uudistamaan työn tekemisen tapoja sekä vastaamaan neljännen teollisen vallankumouksen haasteisiin ja hyödyntämään sen mahdollisuudet.

Toimintalinjan rahoittaminen rakennerahasto- ja maaseutuohjelmien kautta:

EAKR (TL1 ja TL2) Kainuun liitto sekä ESR TL3 (ET 7.1.)
Maaseutuohjelman mukaiset kehittämis- ja koulutushankkeet (ELY-keskus ja LEADER).

TL 1.8: Kainuun älykkään erikoistumisen valinnat

Euroopan unionin komissio on korostanut alueiden älykkään erikoistumisen strategiaa (ÄES) ohjelmakaudella 2014–2020 osana Eurooppa 2020 strategian toteutusta.

Kainuun älykkään erikoistumisen painopisteet ovat: 1) teknologiateollisuuden **mittaustekniikka, pelit ja simulaattorit sekä metalliteollisuuden innovaatiot**, 2) biotalouden ja kaivosteollisuuden **prosessi- ja ympäristömonitorointi sekä metsä-, ruoka- ja sinisen biotalouden innovaatiot** ja 3) hyvinvointi- ja terveysalan **aktiviteettimatkailu sekä terveyden, liikunnan ja urheilun innovaatiot** (ks. kuva 2).

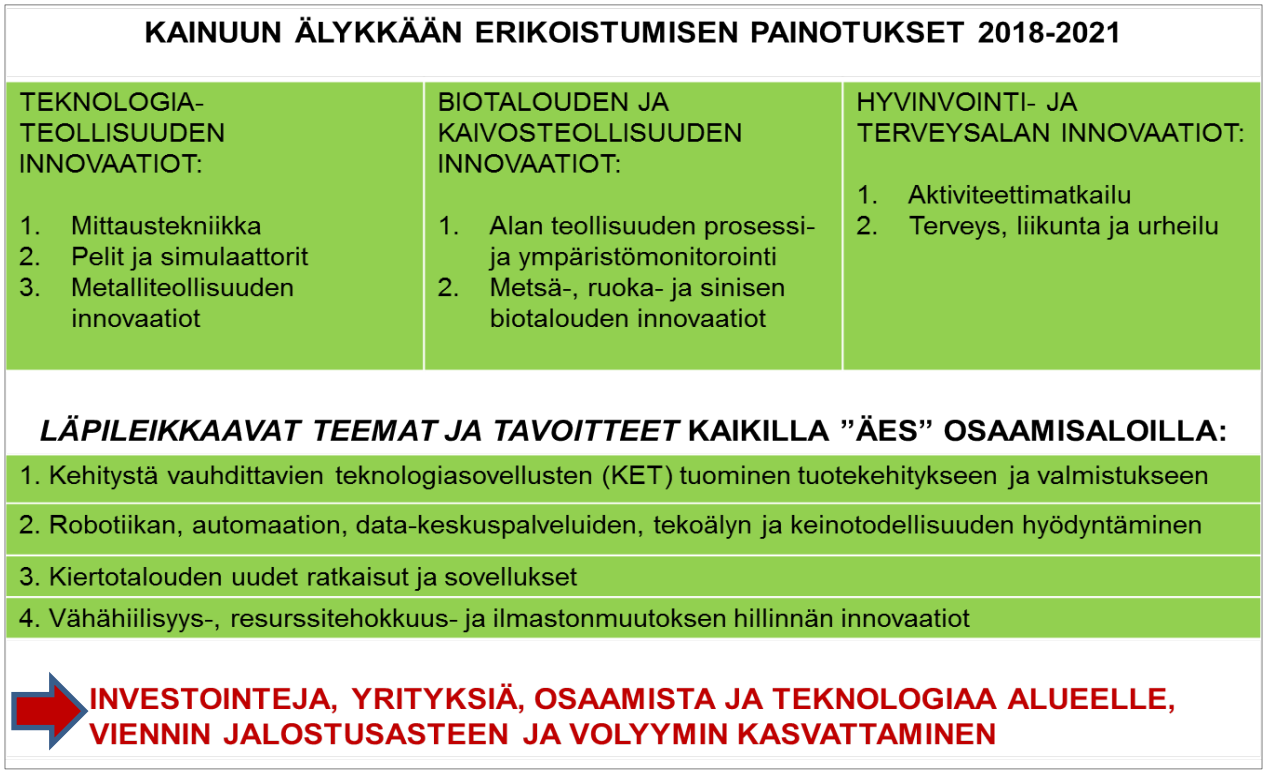

Kuva 2. Kainuun älykäs erikoistuminen 2018-2021.

Älykkään erikoistumisen toiminnoissa **tavoitellaan kasvua korkean osaamisen, tutkimuksen ja innovaatioiden sekä niitä tukevan koulutuksen kautta**. Maakuntauudistuksessa on tärkeää turvata Kainuun omassa päätösvallassa olevat riittävät rahoitusinstrumentit ja resurssit älykkään erikoistumisen TKI -toiminnan tukemiseen. ÄES-linjauksia toteutetaan maakuntien ja EU:n innovaatiohankkeiden valinnassa, mutta Suomen kansalliseen innovaatiopolitiikkaan ei sisälly alueellisia instrumentteja.

Strategisia toimenpiteitä:

- TKI-hankehakemuksissa varmennetaan hakemusten yhteensopivuus Kainuun älykkään erikoistumisen strategian kanssa. Rahoituksessa priorisoidaan hankkeita, jotka toteuttavat ÄES-painotuksia ja joissa tunnistetaan kasvun ja uusien lisäinvestointien saamisen mahdollisuudet (lisäävät kannattavaa ja kasvavaa liiketoimintaa ja johtavat uusiin investointeihin). Erityisesti kansainvälisissä TKI-rahoitushakemuksissa (EU-komission suorat rahoitukset) yhteydet alueen ÄES-painotuksiin tulee pystyä osoittamaan.
- Älykkään erikoistumisen kehittämisessä painotetaan kansainvälistä kehittämistoimintaa. Kainuun liiton koordinoimana osallistutaan älykkään erikoistumisen strategian toteutusta tehostavien Interreg- ja muiden kv-hankkeiden, EU:n komission lanseeraamien älykkään erikoistumisen alustojen sekä elinkeinojen murroksen edellyttämien uusien toimintamallien (pilottien) suunnitteluun, rakentamiseen ja niiden kautta toteutettavaan yhteistyöhön sekä Itä- ja Pohjois-Suomen -alueen Alueiden elinkeinot murroksessa (ELMO) -pilottistrategian toteutukseen.

Älykkään erikoistumisen toimenpiteiden rahoittaminen rakennerahasto- ja maaseutuohjelmien kautta:
EAKR (TL2) Kainuun liitto sekä ESR TL4 (ET 9.2.)
Maaseutuohjelman mukaiset kehittämis- ja koulutushankkeet (ELY-keskus ja LEADER).

TL 1.9: Kainuun elinkeinojen kärjet

Kaikille kärkitoimialoille yhteiset strategiset toimenpiteet ovat **osaavan työvoiman saatavuuden varmistaminen** sekä **veturiyritysten ja toimialavetureiden houkuttelu ja kehittäminen** (ks. TL 1.4). Toimenpiteet osaavan työvoiman saatavuuden turvaamiseksi terävöitetään ja konkretisoidaan vuoden 2018 loppuun mennessä laadittavassa Kainuun siltasopimuksessa.

Matkailun kehittämisen tavoitteet ja toimenpiteet on määritelty Kainuun matkailustrategiassa vuosille 2018–2021. Matkailuelinkeinon kehittämisen **yleistavoite** on saavuttaa 5 prosentin vuosittainen kasvu liikevaihdolla ja yöpymisvuorokausilla mitattuna. Matkailun kasvua haetaan sekä kotimaan että kansainvälisten markkinoiden ympärivuotisesta matkailusta.

Strategisia toimenpiteitä:

- Kainuun matkailun kansainvälistämisen ja lentoliikenneyhteyksien hyödyntämisen tukeminen hankkeilla ja Visit Finlandin Lakeland-yhteistyöllä.

- Aktiivinen ja jatkuva investoijien hankkiminen kainuulaisten matkailukohteiden kasvun vauhdittamiseksi kotimaasta ja ulkomailta julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin organisaatioiden yhteistyönä.

Teknologiateollisuuden alan Kainuussa muodostavat informaatio- ja viestintäala (ICT), sähkö- ja elektroniikkateollisuus, kulkuneuvojen, koneiden ja laitteiden sekä metallituotteiden valmistus. Teknologiateollisuuden merkitys yhtenä Kainuun tärkeimpänä työllistäjänä ja tuotteiden viejänä on suuri kattaen yli puolet alueen koko viennistä. Alan liikevaihto erityisesti metalliteollisuudessa on kasvanut selvästi pari viime vuotta ja ala kärsii osaavan työvoiman puutteesta.

Teknologiateollisuuden (ICT ja elektroniikka- sekä metalliklusteri) kehittämisen **yleistavoitteena** on ratkaista alan kasvun esteet, kuten saada riittävästi osaajia, uudistua ja saada aikaan vahva, monipuolinen ja vientiin perustuva kasvu.

Strategisia toimenpiteitä:

- Parannetaan metallialan koulutuksen ja työpaikkojen vetovoimaa alue- ja yritysmarkkinoinnilla julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin organisaatioiden yhteistyönä.
- Maakunnallisena yhteistyönä kehitetään Kainuun vetovoimaa teknologiateollisuuden investointi-kohteena (kiinnostusta herättävä erikoistuminen).
- Valmistellaan nopeita datayhteyksiä laajassa yhteistyössä edunvalvonnan ja hankkeiden avulla, jotta Kainuu olisi mukana laajemmissa tietoliikenneverkostoissa.
- Tehostetaan julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin organisaatioiden yhteistyötä yritysten osaamisen uudistumiskyvyn vahvistamiseksi ja uusien avauksien saamiseksi maakuntaan.

Kainuun biotalousstrategia määrittelee biotalouden kehittämisen tavoitteet ja toimenpiteet vuosille 2015–2020. Kainuun biotalouden toimialajako on seuraava: metsäbiotalous (wood & non-wood), jossa ennakoidaan olevan suurimmat kasvun mahdollisuudet; uusiutuva energia, ruoka ja sininen biotalous sekä luontomatkailu ja luontoperustaiset hyvinvointipalvelut.

Biotalouden kehittämisen **yleistavoite** on, että uusiutuvien raaka-aineiden sekä tuotannon sivuvirtojen ja jätteiden jalostus (kiertotalous) Kainuussa lisääntyy, tuotteiden ja palvelujen jalostusaste nousee, tuotannon kannattavuus paranee, vienti kasvaa ja Kainuuseen saadaan lisää alan teollisia ja palvelualan investointeja. Biotaloudessa tavoitellaan vuoteen 2022 mennessä noin 760 miljoonan euron liikevaihtoa ja noin 3700 henkilöstömäärää. Vuoteen 2021 mennessä yhteisarvoltaan noin miljardin euron teolliset investoinnit biotalouteen.

Strategisia toimenpiteitä:

- Varmistetaan Paltamon biotuotetehtaan investoinnin toteutuminen ja sen aluetaloudelliset vaikutukset ml. sivuvirtojen hyödyntäminen uusissa tuotteissa; Laaditaan investointipäätöksiä tukeva ja yhteistyötä sekä toimijoiden rooleja kuvaava tiekartta (vrt. Hanhikivi-projekti).
- Kasvatetaan puurakentamiseen liittyvää yritystoimintaa maakunnallisena yhteistyönä.
- Kasvatetaan kestävästi Kainuun metsien hakkuumääriä ja lisätään puunjalostusta Kainuussa.

- Lisätään metsien aineettomien arvojen hyödyntämistä ja ekosysteemipalvelujen tuotantoa.

Kestävän kaivannaisalan yleistavoitteena on, että Kainuuseen luodaan kestävästi kasvava kaivannaisklusteri, joka yhdistää alan yritykset, tutkimuksen, kehittämisen ja innovaatiot sekä yritystoiminnan koordinoiduiksi yhteistyöksi ja kehittämistoiminnaksi. Kiertotalouden periaatteiden mukaisesti kaivannaisteollisuuden sivuvirroista kehitetään uusia tuotteita. Alalla sovellettavan huipputeknologian, osaamisen sekä alan palveluiden ja tuotteiden vienti kasvavat. Kaivannaisklusterin henkilöstömäärä kasvaa 15 % ja liikevaihto 25 % vuoden 2016 tasosta vuoteen 2021 mennessä.

Strategisia toimenpiteitä:

- Päivitetään Kainuun kaivannaisteollisuuden kehittämisohjelma Kainuun liiton koordinoimana.
- Kaivosteollisuuden sivuvirroista kehitetään uusia tuotteita ja yrityksiä sekä uutta liiketoimintaa.
- Vahvistetaan liiketoimintaekosysteemejä ja alihankintaketjuja kaivosten ja kaivoshankkeiden ympärille (Kainuuseen kaivosalan toimijoiden kansallinen keskittymä).
- Kehitetään kaivosteollisuuden tuotantoprosesseja ja vesienhallintaa ympäristövaikutuksen pienentämiseksi yritysten ja tutkimuslaitosten yhteistyönä.

Toimintalinjan (TL 1.9: Kainuun elinkeinojen kärjet) rahoittaminen rakennerahasto- ja maaseutuohjelmien kautta:

ESR TL4 (ET 9.2.)
EAKR (TL1 ja TL2) Kainuun liitto
Yritysten toimintaympäristön kehittämisavustus (EAKR, TL2)
Yrityskohtaisissa kehittämishankkeissa tukivälineenä yrityksen kehittämisavustus (EAKR, TL1 ja TL2)
Maaseutuohjelman mukaiset rakennetuet maatiloille, yritystuet sekä yritysryhmä-, kehittämis- ja koulutushankkeet ja LEADER-rahoitus.

Toimintalinja 2: Saavutettavuuden vahvistaminen ja aluerakenteen kehittäminen

TL 2.1: Saavutettavuus

Maakunnan liikennejärjestelmää, logistisia keskuksia, tietoliikenneyhteyksiä ja matkaketjuja kehitetään hyväksytyn Kainuun liikennejärjestelmäsuunnitelman mukaisesti. **Yleistavoitteena** on, että Kainuuseen pääsee nopeasti ja sujuvasti eri liikennemuodoilla ja alueella on helppo liikkua (ulkoinen ja sisäinen saavutettavuus). Kainuu on tietoliikenteellisesti nopeasti saavutettavissa ja koko maakunnassa on nopeat kiinteät ja mobiilit tietoliikenneyhteydet. Sähköisillä etäyhteysratkaisuilla parannetaan palvelujen saavutettavuutta sekä hillitään liikkumistarvetta ja liikenteen kokonaispäästöjä.

Strategisia toimenpiteitä:

- Kainuun sisäistä ja ulkoista saavutettavuutta, matka- ja kuljetusketjujen sujuvuutta ja sitä kautta alueen yritysten kilpailukykyä parannetaan infra- ja logistiikkahankkeilla.

- Edunajamisyhteistyöllä edistetään liikennejärjestelmäsuunnitelman ja maakuntakaavan mukaisia liikenneyhteyksien kehittämishankkeita.
- Kajaanin lentoaseman matkustajamäärää kasvatetaan (vuoteen 2021 mennessä 100 000 matkustajaa per vuosi) lisäämällä kansainvälistä liikennettä ja yhteyksiä Kajaanin lentoaseman kehittämissuunnitelman mukaisesti.
- Kajaanin lentoasemaa kehitetään ja statusta vahvistetaan maakunnan toimijoiden ja Finavian yhteistyönä.
- Varmistetaan Kainuun tietoliikenteellisen saavutettavuuden ja nopeiden yhteyksien alueellinen kattavuus koko Kainuussa julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin organisaatioiden yhteistyönä.

Toimintalinjan rahoittaminen rakennerahasto- ja maaseutuohjelmien kautta:

Maaseutuohjelman mukaiset kyläverkkohankkeet (ELY-keskus)
EAKR (TL1) Kainuun liitto.

TL 2.2: Elinkeinoja tukeva kestävä aluerakenne, ilmastovastuullisuus, toimivat palvelut

Yleistavoitteena on, että Kainuun energiatehokkuus, uusiutuvien paikallisten raaka-aineiden käyttö ja omavaraisuus kasvavat. Kainuusta tulee ilmastonmuutoksen hillinnässä ja siihen sopeutumisessa edelläkävijä-maakunta. Luodaan toimiva ja tehokas yhdyskunta- ja aluerakenne, joka on myös monipuolisesti vetovoimainen asumisen, vapaa-ajanasumisen ja elinkeinojen sijoituspaikka. Saavutetaan korkeatasoiset toiminta- sekä tietojärjestelmät, joista yritykset, yhteisöt, asukkaat ja matkailijat saavat hyvää palvelua ja ajantasaisen tiedon nopeasti. Aikaansaadaan Kainuun maaseutualueille toimiva ja kattava palvelukeskusten verkosto.

Strategisia toimenpiteitä:

- Kainuun liitto päivittää Kainuun ilmastostrategian ja ympäristöohjelman. Sitoudutaan tavoitteiden toteuttamiseen ja käynnistetään niiden toteutus.
- Metsien hoitoa kehittämällä (esim. taimikonhoito ja metsien uudistaminen) varmistetaan Kainuun metsien hiilinielun kasvu. Tätä toimintaa koordinoi Kainuun alueellinen metsäneuvosto.
- Lisätään hiiltä sitovien pitkäikäisten puutuotteiden kehittämistä (TKI -toimintaa), tuotantoa ja käyttöä.
- Markkinoidaan Kainuun tuulivoimamaakuntakaavan mukaisia investointimahdollisuuksia.
- Kehitetään paikasta riippumattomia palvelu-, työ-, yrittäjyys- ja koulutustoimintoja julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin organisaatioiden yhteistyönä.

Toimintalinjan rahoittaminen rakennerahasto- ja maaseutuohjelmien kautta:

Maaseutuohjelman mukaiset luonnonhaitta- ja ympäristökorvaukset maatiloille (ELY-keskus)
EAKR (TL1 ja TL2) Kainuun liitto.

Toimintalinja 3: Tavoitehakuista kansainvälistä yhteistyötä

TL 3.1: Kansainvälistyminen

Yleistavoitteena on, että kansainvälistämisellä vauhditetaan Kainuun aluetalouden kestävää kasvua sekä turvataan osaavan työvoiman saantia ulkomailta tulevan työvoiman avulla.

Tähän pyritään seuraavien **kehittämistavoitteiden** kautta, joita konkretisoidaan Kainuun kansainvälisen toiminnan erityisohjelmilla: 1) Kainuun kansainvälinen tunnettuus lisääntyy, kansainvälisen kehittämisrahoituksen sekä investointien saaminen maakuntaan lisääntyvät, 2) työperäinen maahanmuutto lisääntyy sekä vieraiden kielten ja kulttuurien osaaminen sekä monikulttuurisuus vahvistuvat ja 3) kainuulaisten yritysten vienti ulkomaille lisääntyy ja kansainvälisesti toimivien yritysten määrä Kainuussa kasvaa.

Strategisia toimenpiteitä:

- Kansainväliseen toimintaan liittyvää tiedotusta sekä Kainuun aluemarkkinointia ja mainetyötä tehostetaan Kainuun liiton koordinoimana verkostomaisena yhteistyönä.
- Lisätään koulutusvientiä ja tehostetaan kv-opiskelijoiden rekrytointia Kainuuseen.

Toimintalinjan rahoittaminen rakennerahasto- ja maaseutuohjelmien kautta:
ESR TL3 (ET 6.1.) ja TL4 (ET 9.1.)
Yrityskohtaisissa kehittämishankkeissa tukivälineenä yrityksen kehittämisavustus (EAKR, TL1 ja TL2)
Maaseutuohjelman mukaiset kehittämishankkeet (ELY-keskus, LEADER)
EAKR (TL1 ja TL2) Kainuun liitto.

TL 3.2: Maakuntaitsehallinto Kainuussa

Sote- ja maakuntauudistuksessa perustetaan uudet maakunnat, uudistetaan sosiaali- ja terveydenhuollon rakenne, palvelut ja rahoitus sekä siirretään maakunnille uusia tehtäviä. Uudistuksen on tarkoitus tulla voimaan 1.1.2021 alkaen. **Yleistavoite** on, että Kainuu toteuttaa maakuntahallintoa aktiivisesti, oma-aloitteisesti ja kainutlaatuisesti edelläkävijänä. Palvelujen laatu ja saavutettavuus paranevat ja Kainuun elinvoimaisuus vahvistuu.

Strategisia toimenpiteitä:

- Käynnistetään Maku- ja Sote-uudistukseen liittyviä pilotteja Kainuussa.
- Kainuun maakuntauudistusorganisaatio (VATE-toimisto) tukee muutosprosessia organisoimalla henkilöstö- ja johtamiskoulutusta sekä toteuttamalla aktiivista muutosviestintää.
- Kainuun maakuntauudistusorganisaatio (VATE-toimisto) vahvistaa kansalaisten aktiivisuutta ja osallisuutta maakunnan päätöksentekoon ja palvelujen kehittämiseen.

- Kainuun maakuntauudistusorganisaatio (VATE-toimisto) vahvistaa maakunnan ja kuntien sekä eri kehittäjäorganisaatioiden yhteistyötä maakuntauudistuksessa alueen elinvoiman sekä veto- ja pitovoiman lisäämiseksi.

Toimintalinjan rahoittaminen rakennerahasto- ja maaseutuohjelmien kautta:

ESR TL3 (ET 6.1.) ja TL5 (ET 10.1).

Toimintalinja 4: Hyvinvoinnin vahvistaminen

Kainuulaisten hyvinvoinnin vahvistumisen **yleistavoitteena** on, että Kainuu saavuttaa hyvinvointia mittaavilla mittareilla arvioituna asukkaidensa hyvinvoinnissa, terveydessä, yhteisöllisyydessä, osallisuudessa, työllisyysasteessa sekä toimeentulossa koko maan keskiarvotason ja säilyttää etumatkansa muuttujissa, joissa on muita edellä eli kokee asuinalueensa turvattomaksi vähemmän kuin keskimäärin Suomessa. (Lähde: Maakunnan kehityksen indikaattorit. Liite 1, Kainuu-ohjelma).

Strategisia toimenpiteitä, jotka asetetaan tarkemmin uuden maakunnan maakuntastrategiassa:

- Julkisen ja kolmannen sektorin sekä yritysten yhteistyönä vahvistetaan ja käynnistetään terveyttä edistäviä ja sairauksia ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä.
- Vahvistetaan kaikkein heikoimmassa työmarkkina-asemassa ja työmarkkinoiden ulkopuolella olevien henkilöiden työ- ja toimintakykyä, osallisuutta sekä työmarkkinavalmiuksia.
- Maakunnallisena yhteistyönä vahvistetaan monikulttuurisuutta ja maahanmuuttajien kotoutumista sekä työllistymistä Kainuuseen.
- Osallisuutta kulttuuriin vahvistetaan toteuttamalla Kainuun Hyvinvointia kulttuurista –suunnitelma.
- Kainuun ELY-keskus päivittää Kainuun kotouttamissuunnitelman ja kunnat päivittävät omat turvallisuus- ja hyvinvointisuunnitelmansa.

Toimintalinjan rahoittaminen rakennerahasto- ja maaseutuohjelmien kautta:
ESR TL5 (ET 10.1.)
Maaseutuohjelman mukaiset kehittämishankkeet (ELY-keskus, LEADER).

Toimintalinja 5: Positiivinen maakuntakuva

Kainuun maakuntakuvatutkimuksen (2017) mukaan Kainuu on erityisen vetovoimainen matkailukohteena ja loma-asuntojen sijoituskohteena. Mitä paremmin Kainuuta tunnetaan sitä myönteisempi kuva Kainuusta on. Suurin osa alueella kävijöistä on matkailijoita ja matkailu luo positiivisia kokemuksia alueesta. Matkailijamääriä lisäämällä ja matkailuelinkeinoa vahvistamalla samalla lujitetaan myönteistä kuvaa Kainuusta ja lisätään Kainuun vetovoimaa myös työskentely- ja asumisalueena. **Yleistavoitteena** on, että Kainuun positiivinen maakuntakuva ja vetovoima vahvistuvat ja tuovat lisää asukkaita, matkailijoita ja investointeja Kainuuseen.

Strategisia toimenpiteitä:

- Osana kehittämishankkeita lisätään tutustumismatkoja, kv-matkanjärjestäjien ja avainhenkilöiden vierailuja Kainuuseen.
- Edistetään Kainuun kv-markkinointihankkeiden ja mainetyön vaikuttavuutta (uudet toimenpiteet, toteutettujen hankkeiden toimintojen jatkuvuuden turvaaminen).
- Sisällytetään rahoitettavien hankkeiden viestintäsuunnitelmiin positiivista maakuntakuvaa tukevat toimenpiteet (hankkeiden tulosten ja vaikutusten esilletuonti).
- Käynnistetään Kainuun liiton koordinoimana oppilaitosten yhteismarkkinointi, jossa kuvataan ja markkinoidaan Kainuuta opiskelualueena, opiskelutarjontaa ja koulutusasteelta toiselle eteneviä opintopolkuja.

Toimintalinjan rahoittaminen rakennerahasto- ja maaseutuohjelmien kautta:

EAKR (TL1) Kainuun liitto.

3 Euroopan sosiaalirahaston (ESR) ja aluekehitysrahaston (EAKR) ja Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman rahoitus 2019-2020

ESR, EAKR ja Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman rahoitus on esitetty liitteessä 3 (Rahoitustaulukot vuodet 2019 - 2020). Hanketoiminnan seurantatiedot (tuloksia ja vaikutuksia) ajalta 1.1.2014 – 31.8.2018 on koottu liitteeseen 4.

4 Kainuun yleinen aluekehittäminen ja edunvalvonta

Laajan aluepolitiikan keinot ja niihin vaikuttaminen

Kainuulainen aluepolitiikka, alueellisesti kohdentuva kehittämistyö, on tietoista laajapohjaista talouspoliittista toimintaa, jolla pyritään vaikuttamaan Kainuun taloudelliseen ja sosiaaliseen kehitykseen. Aluepolitiikalla pyritään aluevaikutuksiin, jotka syntyvät suorien ja välillisten kehittämisinterventioiden ja tulonsiirtojen seurauksena.

Tämä on ns. *laajaa aluepolitiikkaa*, jolla tarkoitetaan yhteiskunnan niitä toimia (lähinnä tulonsiirtoja ja julkisen vallan alueellisia toimia sekä investointeja), joita ei varsinaisesti lueta (suppean) aluepolitiikan välineistöön, mutta joilla on erittäin suurta vaikutusta alueelliseen kehitykseen. Alueellisilla ”viranomaiskehittäjillä” on suoraan hallussaan ns. *suppean aluepolitiikan* välineet, jotka ovat pääosa virallista, lakisääteistä aluekehittämistä. Sen kehittämisvälineitä ovat kansalliset ja EU:n aluepoliittiset tuet ja strategista suunnittelumallia noudattelevat ohjelmat. Yleinen yhteiskuntapolitiikka on vaikuttanut voimakkaasti Kainuun aluekehitykseen – erityisesti julkisen palvelutuotannon, valtion työpaikkojen, infran rakentamisen ja julkisyhteisöjen tulonsiirtojen

kautta. Kainuun osalta erityisen merkittävänä toimenpiteenä voidaan pitää valtion keskeistä roolia Terrafamen kaivoksen toiminnan jatkuvuuden turvaajana.

Vuoden 2021 alusta käynnistyvä maakuntahallinto tuo uuden mahdollisuuden laajan aluepolitiikan kenttään. Maakuntien kautta allokoidaan aluetasolle päätettäväksi valtion rahoitusta ja erityisesti nykyisin kuntien rahoittama koko sote-rahoitus. Maakuntauudistukseen liittyy uusien toimintamallien pilotointia maakunnissa. Kainuu on tehnyt aktiivisesti soteen, työvoimahallintoon ja kasvupalveluihin liittyviä pilottikokeilualoitteita.

Laajan aluepolitiikan toteutuksessa keskeisessä roolissa ovat **edunajaminen ja alueiden välinen yhteistyö sekä laajat yhteistyö- ja infrastruktuurihankkeet**. Keskeisimpiä aluekehittämiskeinoja Kainuun kannalta ovat Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien välinen yhteistyö, yhteinen ja oma edunvalvonta sekä eri ohjelmien valjastaminen osaksi Kainuun kehittämistä.

TOPSUn toimeenpanossa hyödynnetään valtioneuvoston ja Kainuun maakunnan yhteistyötä vahvistavaa toimintamallia, siltasopimusta. Sen avulla Kainuussa pyritään varmistamaan maakunnan kestävän kasvun kannalta kriittisen tärkeiden työnantajien osaavan työvoiman saatavuus. Sopimus on yhtäältä Kainuun yksityisen ja julkisen sektorin sekä toisaalta Kainuun ja valtioneuvoston välinen yhteistyön tahdonilmaisu ja sitoutuminen.

Maaseudun kehittäminen osana maakuntaohjelmaa

Kainuu on maaseutua, suurin osa siitä harvaan asuttua maaseutua, jonka kehittäminen on maaseutuohjelman ja maaseuturahaston ensisijainen kehittämiskohde. Maaseuturahaston resursseja voidaan siis hyödyntää koko Kainuussa Kajaanin ydinkeskustaa lukuun ottamatta.

Maaseutuohjelman toteutus on edennyt suunnitellulla tavalla ajallisesti yli puolen välin ohjelmakautta ja resurssien sitomisessa on noudatettu Kainuun alueellisen maaseutusuunnitelman linjausta yritysrahoituksen painottamisesta rahoituksessa. Tavoite käyttää puolet resursseista yritystukiin ei kuitenkaan ole toteutunut täysimääräisesti. Tätä selittää ainakin osaksi kainuulaisten pien- ja mikroyritysten investointilama viime vuosina. Hankerahoituksessa on pysytty suunnitellussa vauhdissa resurssien käytön osalta. Tukien myöntö valintajaksoittain yhtenäisten valtakunnallisten valintakriteerien perusteella on vakiintunut toimivaksi käytännöksi, eikä rahoituksen ulkopuolelle jääneet hankehakijat tai yritykset ole hakeneet muutosta heille tehtyihin kielteisiin päätöksiin.

Maaseudun kehittämisohjelman painopisteet ovat linjassa maakuntaohjelman strategisten valintojen kanssa: maaseutuelinkeinot, maaseutuyritykset, biotalous, maaseudun palvelut sekä saavutettavuus ja elinvoimainen, houkutteleva toimintaympäristö. Maaseutuohjelmalla voidaan tukea erityisesti Kainuun maakuntaohjelman biotalous- ja matkailustrategioiden toimeenpanoa. Maaseuturahoitus tukee ja täydentää rakennerahastopohjaista kehittämistyötä. Kainuun Leader -toimintaryhmätyöllä lisätään maaseudun elinvoimaa omaehtoisen, paikallisen kehittämistyön kautta.

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteitä ovat:

- Tietämyksen siirtoa ja tiedotusta koskevat toimet

- Investoinnit fyysiseen omaisuuteen
- Tila- ja yritystoiminnan kehittäminen
- Peruspalvelut ja kylien kunnostus maaseutualueilla
- Yhteistyö (elinkeinojen kehittäminen)

Teemapohjaisesta maaseudun kehittämistyötä on jatkettu rahoittamalla maa- ja elintarviketalouden teemaohjelman sekä uudistuneen toteutusmallin saaneen metsäbiotalouden teemaohjelman toteutuksia. Parhaillaan Kainuussa tehdään selvitystyötä luonto- ja kulttuurimatkailun teemaohjelman tarpeesta ja mahdollisesta hankemuotoisen teemaohjelman sisällöstä. Luontomatkailuun liittyvän kehittämistoiminnan koordinointia tehdään myös jo toteutuksessa olevassa maaseuturahaston rahoituksella toteutuvassa matkailuhankkeessa.

Tähän mennessä on rahoitettu 64 yrityshanketta, ja seitsemää yritysryhmähanketta. Yritysryhmähankkeissa kehitetään matkailu-, elintarvike- ja rakennusalan yrityksiä. Suurimmat yksittäiset investointituet kohdistuvat metsämarjojen hyödyntämiseen, matkailuun ja metsäkonehuoltoon. Tukitoimilla tavoitellaan noin 330 työpaikkaa.

Neljällä menneellä kehittämishanketukien valintajaksoilla on rahoitettaviksi valittu 54 eri hanketta. Lisäksi rahoitusta on puollettu 17 yhteishankkeeseen, joista päätöksen tekee jokin muu kuin Kainuun ELY-keskus, mutta joihin käytetään osin Kainuun määrärahoja. Maa- ja elintarviketalouden teemaohjelman alla järjestetään täydennyskoulutusta, tuetaan rakennusinvestointien hallintaa, luodaan digitaalisia neuvontapalveluita, kehitetään maidon-, nurmen- ja naudanlihantuotantoa ja edistetään valkuaisomavaraisuutta, lammastaloutta, marjanviljelyä sekä elintarvikejalostusta. Metsäbiotalouden teemaohjelma puolestaan etsii hankemuotoisen kehittämisen kohdealoja metsätalouden, mekaanisen puunjalostuksen ja uusiutuvan energiatuotannon aloilla.

Vuoden 2017 lopussa tehdyssä Kainuun maaseutusuunnitelman väliarvioinnissa todetaan mm. että tuohon mennessä myönnetyn yritystuen vaikuttavuutta ei voida vielä luotettavasti arvioida. Perustamistuella aikaansaatujen työpaikkojen määrä on ainut todennettavissa oleva tulosindikaattori, sillä investointituilla aikaansaadut työpaikat ja aluetalousvaikutukset ovat vielä pääsääntöisesti realisoitumatta. Muutoinkin yritystukien kysyntä Kainuussa koetaan liian vähäiseksi käytettävissä olevat kehittämisvarat ja alueen kehittymispotentiaali huomioiden. Yritystuen käytön konkreettisena tuloksena oli todettavissa uuden luonnonmarja-alan yrityskeskittymän syntyminen Sotkamoon.

Hanketukien käytön voidaan todeta edistäneen Kainuun alueellisen maaseutusuunnitelman päämääriä tai tavoitteita. Maataloussektorille rahoitetut kehittämis-, tiedonvälitys- ja koulutustoimenpiteet ovat selvästi olleet omalta osaltaan vaikuttamassa viljelijöiden tuotanto- ja investointipäätöksiin alueella. Maaseutusuunnitelman tavoitteena ollut maatalouden tuotantopotentiaali on jopa hienoisessa kasvussa alueella, ja maatalouden rakennekehitys etenee.

Yritysryhmähankkeita on saatu yhteistyötoimenpiteessä hyvin liikkeelle. Tämä indikoi erityisesti kainuulaisten matkailuyritysten halua löytää uusia markkinoita ja sitä kautta uutta asiakaskuntaa ja lisää liikevaihtoa.

Maaseutuohjelmalla voidaan siis olla ja ollaan monessa kehittämisessä mukana. Merkittävä osa Manner-Suomen maaseutuohjelmaa ovat myös viljelijätuet, joilla turvataan maataloustuotannon jatkuvuutta. Sitä tehdään myös maatalouden rakennetuilla (aloitustuki, investointituki, korkotuki ja valtiontakaus). Viljelijätukia on maksettu Kainuussa kuntien kautta vuosittain noin 30 milj. €. Kainuussa on käytettävissä vuonna 2018 maatalouden investointi- ja aloitusavustuksiin 2,7 milj. € ja korkotukea voidaan myöntää 4,5 milj. €:n lainapääomalle. Viljelijä- ja rakennetuet eivät siis sisälly em. hanke- ja yritystukien 21,4 milj. €:n ohjelmakauden 2014–2020 kiintiöön, vaan tulevat niiden päälle. Osa em. tuista on EU-rahoitteista ja osa kansallisesti rahoitettua. Maaseutuohjelma tarjoaa viljelijöille myös ilmaista neuvonta-apua (Neuvo 2020), jota on hyödynnetty runsaasti.

Kansainvälinen yhteistyö ja rahoitusohjelmien hyödyntäminen

Kainuun kansainvälisen yhteistyön pääsuuntia ovat Venäjä-yhteistyö ja erityisesti Euregio Karelia -yhteistyö, EU:n alueiden kanssa tehtävä yhteistyö sekä Barentsin euro-arktisen alueen yhteistyö. Lisäksi merkittävää alueiden välistä yhteistyötä tehdään EU-maiden alueiden kesken. Yhteistyö Kiinan alueiden kanssa tulee lisääntymään lähivuosina.

Kainuu on mukana Itä- ja Pohjois-Suomen EU-toimiston toiminnassa osarahoittajana ja ohjaajana toimimalla jäsenenä toimiston johtoryhmässä ja työvaliokunnassa. Brysselissä toimiva EU-toimisto valvoo Etelä-Savon, Kainuun, Keski-Pohjanmaan, Lapin, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Pohjanmaan ja Pohjois-Savon toimijoiden etuja sekä parantaa maakuntaliittojen kanssa yhteistyössä tehtävän edunvalvonnan kautta Itä- ja Pohjois-Suomen elinkeinoelämän kilpailukykyä ja toimintaedellytyksiä.

EU-rahoitusohjelmien hyödyntäminen ja tulevan ohjelmakauden valmistelu

Euroopan unionissa alueiden välistä yhteistyötä toteutetaan ja rahoitetaan EU-ohjelmakaudella 2014–2020 EAY- ja ENI-ohjelmilla. Kainuun liitto toimii EU:n ohjelmissa ja niiden valmistelussa sekä hanketoiminnan aktivoinnissa seuraavasti:

- Interreg Europe 2014–2020 –ohjelmassa Kainuun liitto toimii toteuttajakumppanina Kainuun Edun koordinoimassa älykkään erikoistumisen strategioiden toteuttamisen tehostamiseen keskittyvässä Bridges-hankkeessa sekä rahoitusta välittävänä aluekehitysviranomaisena mukana ecoRIS3, STOB Regions ja SKILLS+ hankkeissa. Samoin Kainuun liitto on toteuttajakumppanina vähähiilistä liikkumista kehittävässä E-Mopoli ja neljänteen teolliseen vallankumoukseen keskittyvässä Inno Provement Interreg Europe -hankkeissa.

- Itämeren alueen -ohjelman 2014–2020 toteutukseen osallistutaan Baltic Sea Region Interreg kansallisen työryhmän jäsenenä sekä hankkeilla silloin, kun relevantteja hankeaihioita syntyy.

- Pohjoinen Periferia ja Arktinen 2014–2020 -ohjelmassa toteutetaan pohjoisen harvaan asutun alueen kehittämistoimia sekä luodaan hankekumppanuuksia ja -toteutuksia; Kainuun liitto toimii partnerina Business of Literature Zones (BLITZ) kirjallisuusmatkailuhankkeessa vuosina 2018 - 2021.

- Horisontti 2020 ja muut EU:n erillisrahoitusinstrumentit otetaan käyttöön, kun niiden rahoitukset ja haut tulevat kainuulaisten hakijoiden kannalta relevanteiksi ja ajankohtaisiksi. Alueen toimijoita autetaan

Horisontti 2020 ja muiden EU:n erillisrahoitusinstrumenttien hyödyntämisessä. Horisontti 2020 -ohjelmassa on suunnattu rahoitusta mm. pelkästään CoM-verkostoon kuuluville kaupungeille ja alueille, kuten Kainuu.

- Karelia CBC –ohjelman hankkeita toteutetaan 2019-2020. Kainuun liitto osallistuu ohjelman toteutukseen seurantakomitea- ja arviointikomiteatyöskentelyssä sekä aktivoimalla hankevalmistelua.
- Kolarctic CBC -ohjelmassa kainuulaiset toimijat voivat osallistua hankkeisiin, jotka tukevat Barentsin alueen yhteistyötä ja kehitystä; Kainuun liitto toteuttaa pääpartnerina vuosina 2018 - 2021 Barents Region Transport and Logistics –hankkeen, jossa on kumppaneita lähes kaikilta Barentsin jäsenalueilta.

Kainuun liitto osallistuu vuosina 2019 – 2020 aktiivisesti Barentsin aluehallintojen väliseen yhteistyöhön alueneuvoston, aluekomitean ja näiden työryhmien jäsenenä, sekä uuden Barentsin aluestrategian (2019 – 2023) toteuttamiseen. Keskeisiä tavoitteita ovat Barentsin alueen saavutettavuuden ja kilpailukyvyn parantaminen sekä kulttuurinen - ja nuorisoyhteistyö. Barentsin alueellisessa liikenne- ja logistiikkatyöryhmässä ja sen käynnistämässä CBC-hankkeessa Kainuulla on vetovastuu. Toimintaa jatketaan puheenjohtajuuskauden kokemuksia hyödyntäen laajalla rintamalla siten, että kaikissa alueellisissa Barents -työryhmissä on edustus Kainuusta.

Venäjän alueille suuntautuvassa poliittisessa yhteistyössä keskeistä on Euregio Karelia yhteistyöfoorumi. Kainuun lisäksi yhteistyössä ovat mukana Pohjois-Karjala, Pohjois-Pohjanmaa sekä Karjalan Tasavalta. Kainuu toimii Euregio Karelian Suomen puolen puheenjohtajana vuonna 2020. Euregio Karelian yhteinen strategia ja tulevan rajatylittävän ohjelman valmistelu käynnistyy.

Kainuun liitto osallistuu aktiivisesti Pohjoisten harvaan asuttujen alueiden verkostoon (NSPA-verkosto), johon kuuluu Suomen, Ruotsin ja Norjan 14 pohjoista aluetta. NSPA-verkoston puitteissa toteutetaan vuonna 2019 Arctic Investment Platform – esiselvitys, jonka tarkoituksena on analysoida, onko NSPA-alueen yhteiselle investointialustalle tarvetta ja mitkä sen toteuttamismahdollisuudet ja potentiaali ovat.
Kainuu on muiden Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien kanssa mukana Euroopan komission pilotissa Regions in Industrial Transition (Elinkeinot murroksessa, ELMO). Pilotin avulla Euroopan komissio etsii eurooppalaisten alueiden elinkeinojen kehittämiseen uusia toimintatapoja, joilla edistetään kasvua ja työllisyyttä. ELMO -pilotin tuloksena Itä- ja Pohjois-Suomen alueet tuottavat yhteisen ehdotuksen Älykkään erikoistumisen strategiaksi, joka nojautuu alueellisiin vahvuuksiin ja mahdollisuuksiin. Strategiaa aletaan toteuttaa v. 2019.

Kainuun liiton rooliin kuuluvaa EU-alueen sisäistä yhteistyötä tehdään pääsääntöisesti eri järjestöjen ja verkostojen kautta. Kainuun liitto on mukana biotalouteen ja ilmastotyöhön liittyvissä verkostoissa Bio-based Industries Consortium (BIC) sekä kaupunkien ja alueiden johtajien yleiskokouksessa (Covenant of Mayors, CoM).

Maakuntien välinen yhteistyö ja yhteinen edun ajaminen

Itä- ja Pohjois-Suomen aloitteet keskushallinnolle

Aloitteet on esitelty yksityiskohtaisesti liitteessä 2.

Itä- ja Pohjois-Suomi nostavat esiin kaksi yhteistä pääteemaa: 1) Koheesiopolitiikan rahoituksen varmistaminen ja 2) Saavutettavuus.

Saavutettavuus jakautuu kolmeen alateemaan: 1) Laajakaistarakentamisen jatkuvuuden varmistaminen harvaan asutuilla alueilla, 2) Itä-Suomen esitys perusväylänpidon rahoituksen nostamiseksi ja 3) Nopea itärata Helsinki-Porvoo-Kouvola.

Pohjois-Suomen aloitteet keskushallinnolle

Aloitteet on esitelty yksityiskohtaisesti liitteessä 2.

Pohjois-Suomen yhteiset aloitteet sisältävät seuraavat teemat: 1) Innovaatio- ja koulutustoiminta, teollisuuden toimintaedellytykset sekä osaavan työvoiman saatavuus, 2) Pohjois-Suomen saavutettavuus.

Kainuun edunajamisen tavoitteet ja kärkihankkeet 2019-2020

Kainuun edunajamisen tärkeimmät ja ajankohtaiset tavoitteet sekä kärkihankkeet esitetään seuraavasti:

1. Kainuun positiivisen rakennemuutoksen tukeminen

Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelman (”Kasvua Kainuuseen”) toteuttaminen positiivisen rakennemuutoksen toteuttamiseksi.

1.1. Osaavan työvoiman saannin varmistaminen

- Osaavan työvoiman saatavuutta tukevat hankkeet ja pilotoinnit
    - siltasopimuksen tehokas hyödyntäminen
    - kunta- ja alakohtaisen osuvuuden parantaminen
- Alueen vetovoimaisuutta vahvistavat toimenpiteet
    - aluemarkkinointi ja
    - mainetyö ml. oppilaitosten yhteismarkkinointi (=Kainuu opiskelualueena)
- Vuokratyövoimaksi tulevien henkilöiden paikkakunnalle sitouttaminen

1.2. Osaamiskeskittymien vahvistaminen (tukee Kainuun älykkään erikoistumisen painotusten toteutusta)

- Kajaanin yliopistokeskuksen ja ammattikorkeakoulun opetus-, tutkimus- ja kehitysresurssien vahvistaminen ja suuntaaminen akuutteihin koulutus- ja osaamistarpeisiin, organisoidaan pysyvää yliopistollista perustutkintokoulutusta Kainuuseen (ks. Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma 2019 - 2020, TL 1.5: Kainuun koulutustarjonnan monipuolistuminen s.12.
- KAO:n resurssien vahvistaminen

- Ammatillisen koulutuksen reformin täysimääräinen hyödyntäminen Kainuussa, mikä tarkoittaa opintojen suorittamista yhä enemmän yritysympäristöissä ja toiminnan kohdentamista alueelle uudella toimintatavalla paikallisten tarpeiden mukaisesti
- Älykkään erikoistumisen strategian mukaisen Kainuun kannalta kriittisen innovaatiotoiminnan tukeminen liittyen teknologiateollisuuteen, biotalouteen ja kaivosteollisuuteen sekä hyte-alaan (ml. liikunta, urheilu ja aktiviteettimatkailu)
- Teollisuuden ja palvelujen liiketoimintaekosysteemien tarvitseman osaamisen ja investointien varmistaminen: Mittaustekniikka, Renforsin ranta, peli- ja av-osaaminen, Vuokatti, Woodpolis-Kantola teollisuusalue, luonnontuoteala (erityisesti marja-ala)
- Mekaanisen puunjalostuksen osaamiskeskittymän luominen
- Koulutusvienti Aasiaan, korkeakoulutasolla erityisesti peliala (Intia) ja yleissivistävän koulutuksen tasolla leirikoulutoiminta (Kiina)

2. Kainuun saavutettavuuden parantaminen (liikennejärjestelmä)

2.1. Valtakunnalliset runkoverkkolinjaukset ja EU:n TEN-T-verkosto

- Runkoverkkojen ulotuttava kaikkiin maakuntakeskuksiin ja kv-rajanylityspaikoille (huom. maakuntahallituksen erillinen kannanotto 24.9.2018)
- Oulu-Kajaani-Vartius –yhteys TEN-T-verkkoon
- Tienumerointiin liittyvät esitykset (Esitys ministeri Bernerille 13.8.2018)

2.2. Kainuun lentoliikenteen palvelutason ja saavutettavuuden parantaminen

- Matkaketjuja tukevat ratkaisut, jotka palvelevat koko aluetta ml. Kuhmoa ja Suomussalmea; aikataulujen ja vuorovälien uudelleen tarkastelu.
- Finavia / lentoaseman kehittäminen Helsinki-Kajaani reitin matkustajamäärää kasvattamalla; yhteisen brändinimen kehittäminen lentokentälle.
- Lentotaksi jokaiselle lentoyhteydelle
- Kuhmon ja Suomussalmen pienlentokenttähankkeet

2.3. Elinkeinoelämälle tärkeiden maantieyhteyksien kehittäminen

- Vt5 keskeiseksi valtakunnalliseksi kehittämiskohteeksi runkoverkkoyhteytenä (valtakunnalliseen liikennejärjestelmäsuunnitelmaan): nopeutta ja sujuvuutta parantavat investoinnit
- Vt22 yhteysvälin parantamisinvestoinnit v. 2010 esiselvityksen mukaisesti ja tieluokituksen muutos (Vartiukseen)

- Kajaani-Sotkamo seudullisen yhteysvälin parantaminen
- metsä- ja maataloutta palvelevan alemman tieverkon kehittämistarpeiden priorisointi
- Alueellisesti merkittäviä yhteyksiä: Vt 78, vt 89 sekä Puolanka-Utajärvi M/ 837 yhteisvälin kehittäminen yhteistyössä Pohjois-Pohjanmaan kanssa
- Kajaani-Kokkola maantieyhteyden kehittäminen
- Yleisille teille yli hallituskausien ulottuva korjausvelkaohjelma, jolla korjausvelkaa pienennetään. Tämä tulee koskea myös alempiasteista tieverkkoa. Yhdysteiden päällysteiden uusimisväli tulee puolittaa 50 vuodesta 25 vuoteen.

2.4. Kainuun rautatieyhteyksien nopeuttaminen

- Porvoo-Kouvola –ratayhteyden edistäminen kaavoituksessa ja suunnittelussa
- Savonradan yhteysnopeuksia parantavat hankkeet ja Savon radan saaminen seuraavaksi valtakunnalliseksi ratahankkeeksi
- Iisalmi-Ylivieska –ratayhteyden sähköistäminen
- Kontiomäki – Suomussalmi radan perusparannus
- 2050-tavoitteena kehärata Nurmeksesta-Kuhmoon ja Suomussalmelle ja sieltä Kuusamon kautta Rovaniemelle

2.5. Tietoliikenneyhteyksien ja datapalvelinkeskusten kehittäminen

- Koilliskaapeli-hankkeen edistäminen (kv-yhteistyö) ja Suomen yhteyksien valmistelu
- Sähköverokannustimien saaminen palvelinkeskusten kilpailukyvyn parantamiseksi
- Renforsin Rannan datakeskusten kehittäminen ja alan osaamisen kasvattaminen

2.6. Sähkön siirtohintojen tasapuolisuuden takaaminen koko maassa

- Porrastetun sähköveron käyttöönotto Suomessa

2.7. Kuljetustuki

- Varmistetaan alueellisen kuljetustuen jatkuminen vuoden 2019 jälkeen ja nostetaan se pohjoismaiselle tasolle.
- Kuljetustukea ei tule sisällyttää maakunnan yleiskatteellisen rahoituksen piiriin, vaan sen tulee olla valtion erillisrahoitusta.

3. Investointien varmistaminen edunajamisen keinoin

- KaiCell Fibers Oy:n biojalostamo Paltamoon: investointipäätöksiä tuleva yhteistyöprosessi käyntiin (vrt. Hanhikivi-projekti)
- Terrafame Oy:n uusinvestoinnit akkumineraalien ja uraanin tuottamiseen
- Kuhmon Kantolan alueen yritysinvestoinnit tuotantovolyymin ja jalostusasteen nostamiseen
- Metsäbiotalouden sivuvirtojen hyödyntämiseen liittyvät investoinnit (Kajaanin Renforsin ranta, St1, Kuhmon Woodpolis-Kantola teollisuusalue)
- Kainuun matkailusektorin investoinnit mm. Hossa, Vuokatti, Kuhmo, Suomussalmi, Paljakka
    - matkailuinfran investointien vauhdittaminen täsmähankkein
- Investointien rahoitusinstrumenttien hyödyntäminen
    - uusien riskirahoitusvaihtoehtojen hakeminen

4. Maakunta- ja sote-uudistuksen toimeenpano (itsehallinnollisuus)

4.1. Maakuntien itsehallinnollisuuden laajentaminen vahvan valtio-ohjauksen sijaan

- Maakuntien sopimuksellisen yhteistyön alan laajentaminen kuntien ja muiden maakuntien kanssa
- Kainuun keskussairaalan säilyttäminen erikoissairaanhoidon ja ympärivuorokautisen päivystyksen sairaalana
- Kuntien kanssa luontevien yhteistyömuotojen mahdollistaminen lainsäädännöllä
- Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan kytkeminen tulevan maakunnan tehtäviin
- Maakunnille aito mahdollisuus vaikuttaa palvelujen integrointiin, markkinoiden avaamiseen, valinnanvapauden laajuuteen ja aikatauluun

4.2. Aluekehittämisen rahoitusvälineiden kokoaminen ja EU-ohjelmien aluelähtöisyys

- Itä- ja Pohjois-Suomi rakennerahasto- ja maaseutuohjelma-alueena
- EU:n uusien rahoitusmuotojen, EU-rahastojen ja harvaan asutun alueen erityistuen varmistaminen
- Kansallisten kasvupalvelujen asiantuntijaverkoston saatavuuden turvaaminen kaikille alueille

4.3. Maakuntien ja kuntien rahoituksen varmistaminen

- Maakuntien kaikkien tehtävien hoito sekä asukkaiden palvelutarpeet ja tasa-arvoisen saatavuuden turvaava yleiskatteellinen rahoitus; olosuhde-erojen huomiointi rahoituksen kohdennuksessa (huom. asukaslukukriteerin painoarvo ei-sote-tehtävissä on rahoituslakiesityksessä liian suuri)

- Maakuntien verotusoikeuden laajentamismahdollisuuksien perusteellinen selvittäminen (myös muut kuin tuloverot huomioiden)
- Metsäerän oikeudenmukainen jakaminen kuntaverotuksessa

5. Valtion toimintojen ja työpaikkojen sijoittaminen Kainuuseen

- Ajasta ja paikasta riippumattomien valtionhallinnon tehtävien mahdollistaminen koko maassa ja Kainuusta käsin hoidettavaksi. Työpaikkoja tulee julistaa avoimeksi myös nykyisin henkilökuntaa sijaitsevilla paikkakunnilla, ei vain keskuksissa.
- Luonnonvarakeskuksen, Metsähallituksen ja sen luontopalveluiden sekä muiden valtion laitosten toiminnan kehittäminen Kainuussa
- Luova-viraston palvelujen saatavuus ja paikallistuntemus turvattava
- Ystävyyden puiston lakisääteisen tutkimustoiminnan nostaminen Kuhmossa (YM, SYKE)
- Maahanmuuttoviraston toiminnan jatkuminen ja vahvistuminen Kuhmossa

6. Rajayhteistyön vahvistaminen

- Rajakuntafoorumi, painopisteiden määrittely yhdessä Kainuun liitto, Kuhmo ja Suomussalmi
- Viisumikäytäntöjen joustavoittaminen: 72 tunnin viisumin mahdollistaminen matkailussa
- Green Belt yhteistyön suuntaaminen luontomatkailua tukevaksi; Ystävyydenpuisto 30-vuotta 2020
- Mahdollisen, yhteisen Unesco Biosfäärihankkeen toteuttaminen.

5 Arviointi ja seuranta

TOPSUn toteutuksen seurantaan laaditaan seurannan mittarit. Jatkossa maakuntaohjelman seuranta- ja ennakointiraportti korvataan TOPSUn seurantaraportilla.

Asetetut mittarit kuvaavat tuotosten ja panosten toteutumista ja kohdentumista. Lisäksi seurataan määriteltyjen strategisten toimenpiteiden toteutumista. Seurannassa hyödynnetään toimeenpanosuunnitelman yleis- ja kehittämistavoitteiden toteutumista kuvaavia mittareita (tulosten ja vaikutusten arviointia). Niin ikään seurataan ja ennakoidaan aluekehitystä Kainuussa tarkastelemalla maakuntaohjelmassa asetettuja maakunnan kehityksen indikaattoreita (ks. Liite 5. Maakunnan kehityksen indikaattorit). Näin voidaan arvioida, miten maakuntaohjelmassa asetetut aluekehityksen tavoitteet toteutuvat.

Ennakointi- ja seurantaryhmä laatii TOPSUn seuranta- ja ennakointiraportin. Raporttiin sisällytetään myös toimintasuositukset seurannassa havaittuihin asioihin vaikuttamiseksi. Suositukset saatetaan MYR:n ja maakuntahallituksen tietoon. MYR ja maakuntahallitus hyödyntävät ennakoinnin ja seurannan tuloksia päätöksenteossa.

Liite 1: Varautumissuunnitelma.

Varautumissuunnitelma Kainuun ennakoivan rakennemuutoksen hallinnassa

Tarve maakunnalliselle ennakoinnille

Alueellisen rakennemuutoksen hallinnassa ja ennakoivassa suunnittelussa on alueiden resilienssi eli muutosjoustavuus noussut tärkeään rooliin. Se tarkoittaa alueen kykyä kestää äkillisiä muutoksia ja toipua niistä. Resilientti alue varautuu ennakoiden aluetalouden muutoksiin ja uudistaa aktiivisesti elinkeinorakennettaan – tällä tavoin alue voi hallita rakennemuutosta ja välttää äkillisistä rakennemuutoksista aiheutuvia shokkeja.

Rakennemuutoksiin varautumisessa on seuraavia tasoja/vaiheita:

1. Jatkuva varautuminen elinkeinojen ja toimintojen rakennemuutoksiin

Jatkuvassa varautumisessa on kyse suunnittelusta, jossa otetaan huomioon normaalioloissa[1] mahdollisesti tapahtuvien alue- ja talouskehitystä vaarantavat tilanteet. Maakunnalle kriittisten kehittämisteemojen täsmentämiseksi on laadittu selvityksiä ja strategioita, joissa on otettu huomioon alueen resilienssin vahvistaminen sekä valmistautuminen ns. positiiviseen rakennemuutokseen (kehityksen pullonkaulojen poistamiseen):
Kainuu-ohjelma sisältää maakuntasuunnitelman, joka sisältää Kainuun älykkään erikoistumisen strategian sekä kärkitoimialojen (matkailu, teknologiateollisuus, biotalous ja kestävä kaivannaisala) kehittämishaasteet ja tavoitteet.

- Matkailustrategia (2018); Kaivannaisalan kehittämisstrategia (käynnistymässä); Kainuun biotalousstrategia (2015).
- Industrial transition –pilottihanke, jossa haetaan yhdessä Itä- ja Pohjois-Suomen kanssa uusia keinoja teollisen rakennemuutoksen hallintaan (Industry 4.0)

2. Äkillisen rakennemuutoksen tapauksien ennakoiva varautuminen

Maakuntaohjelman toteuttamisen tueksi Kainuun ensimmäinen *Varautumissuunnitelma* on laadittu maaliskuussa 2016. Siinä keskeisenä keinona oli AIKO-rahoituksen kohdentaminen resilienssiä parantaviin

[1] Uusien maakuntien tehtäviin erikseen tulee kuulumaan yleinen alueellinen varautuminen poikkeus- ja häiriötilanteisiin, joilla luonnollisesti voi olla myös alue- ja talouskehitykseen liittyviä negatiivisia vaikutuksia.

kehitys- ja innovaatiohankkeisiin. Tämä suunnitelma sisältää näihin tilanteisiin yleisen ennakoivan varautumisen suunnitelman sekä toimintamallin.

Alueiden resilienssin haastaa erityisesti neljännen teollisen vallankumouksen syvällinen vaikutus kaikkiin toimialoihin, siirtyminen fossiilitaloudesta bio- ja kiertotalouteen sekä ilmastonmuutoksen vaikutukset ja pyrkimys vähähiilisyyteen. Kainuussa tartutaan ennakoivasti näihin talouden megatrendien vauhdittamiin elinkeinoelämän rakennemuutoksiin (ERM).

Ennakoivan rakennemuutoksen suunnittelussa ja hallinnassa korostetaan toimenpiteitä, jotka nopeuttavat Kainuun aluetalouden toipumista erilaisista shokeista. Mm. UPM:n paperitehtaan alasajo ja Talvivaaran vaikeudet ovat ”opettaneet” kainuulaiset toimijat varautumaan niin, että alueen herkkyyttä äkillisille rakennemuutoksille on voitu vähentää. Tällä hetkellä suurimpana haasteena on turvata laajapohjaisella yhteistyöllä alueen työvoiman saatavuus. Työvoiman kysyntää kasvattavat ja työvoiman voimakas ikääntyminen ja eläköityminen sekä alueelle tulleet ja tulossa olevat mittavat investoinnit (ks. taulukko 1).

Taulukko 1. Kainuuseen varmistuneet, tulossa olevat ja tavoitteiksi asetetut investoinnit.

			INVESTOINNIT JA TAVOITTEET						
	Toimiala	Alue	Investointi	Investoinnin suuruus (M€)	Odotettu liikevaihto (M€/v.)	Lisätyövoiman tarve	Lisätyövoiman tarve rakennusaikana	Välillinen työllistävä vaikutus, työpaikkaa	Aikajänne
1	Biotalous	Kainuu	Metsänhoito ja puunkorjuu			400			2021
2	Biotalous	Kuhmo	Woodpolis 2020 (Kantola Kuhmo)		185	60			2020
3	Biotalous	Kajaani	Tehtaan laajennus (St1)	60		20			2020
4	Biotalous	Paltamo	Tehtaan toteutus (KaiCell Fibers)	900		270	2000	1350	2021
5	Biotalous	Kainuu	Luonnontuoteala	5					2019
6	Uusiutuva energia	Kainuu	Aluelämpölaitokset, tuulivoima	20					2021
7	Rakentaminen	Kajaani	Kainuun uusi sairaala (osittain puurakennu	153		300			2018-2020
8	Rakentaminen	Kainuu	Muut rakennusalan investoinnit	9					2018
9	Kaivannaistoiminta	Sotkamo	Hopeakaivos (Sotkamo Silver)	45	200	100			2018-2019
10	Kaivannaistoiminta	Kajaani	Kaivoksen avaaminen (Otanmäki)	200		400			2020-2035
11	Kaivannaistoiminta	Sotkamo	Tuotannon lisääminen (Terrafame)		111				2019-2023
12	Kaivannaistoiminta	Sotkamo	Uraanin talteenotto (Terrafame)	10	10	30		50	2019
13	Kaivannaistoiminta	Sotkamo	Akkukemikaalitehdas (Terrafame)	175		100	600		2020
14	Kaivannaistoiminta	Ristijärvi	Kiviteollisuus	10					2018
15	Kaivannaistoiminta	Kainuu	Muu kaivannaistoiminta	25		20			2018
16	Teknologiateollisuus/Metalliklusteri	Kajaani	Toimeksiannot koti- ja ulkomailla (Transtec	700		150			2018 alk.
17	Teknologiateollisuus	Kajaani	Pelialan investoinnit	10		100			2018-2021
18	Informaatio ja viestintä	Kainuu	Uudet tietoliikenneyhteydet (Koillisväylä)	21,5					2020-2021
20	Informaatio ja viestintä	Kajaani	Data-keskus	33					2017-2021
21	Matkailuklusteri	Sotkamo	Lomarakentaminen Vuokatin itärinne	120		100			2020
22	Matkailuklusteri	Kainuu	Muut matkailuinvestoinnit matkailurakent.	67					2018-2020
			Yhteensä	**2563,5**		**1900**	**2600**	**1400**	

Kainuun muutosjoustavuuden analyysi ja itsearviointi

Aluekuvaus

Alueen vähentynyt väestöpohja ja aluetalouden pienuus ovat keskeinen resilienssiin vaikuttava tekijä. Elinkeinorakenteen monipuolistaminen ja uusien sekä kasvuhakuisten yritysten määrän kasvattaminen on välttämätön edellytys maakunnan kehittymiselle. Alueen vähentynyt väestöpohja ja aluetalouden pienuus ovat keskeinen resilienssiin vaikuttava tekijä. Kainuun alueprofiilissa korostuvat vahvuuksina luonto, tila ja fyysiset resurssit sekä infrastruktuuri, jotka luovat erinomaiset puitteet aluelähtöiselle omaehtoiselle

kehittämiselle. Kainuu on pienyritysvaltainen maakunta, mikä parantaa alueen resilienssiä. Suuret yritykset ovat silti maakunnalle työllisyyden ja positiivisen väestökehityksen takia erityisen tärkeitä. Ilman vahvoja jalostusalan yrityksiä Kainuulla on riskinä taantua resurssiperiferiaksi, jonka potentiaalia ei kyetä itse hyödyntämään (ks. kuva 1). Kainuussa viime vuosikymmeninä tapahtuneet teolliset rakennemuutokset ovat vieneet kehitystä tähän suuntaan: alueelta on siirtynyt pois maidon, lihan ja puun jalostusta. Kainuun resilienssin vahvistamiseksi yksi tavoite on siten jalostusasteen nostaminen eri tuotantoketjuissa.
Julkisen sektorin työpaikkojen osuus on suhteellisen suuri verrattuna yksityiseen ja erityisesti kuntasektori on korostunut, kun valtio on vähentänyt maakunnasta työpaikkoja jo pitkään – reilusti alle puoleen viimeisen 20 vuoden aikana. Julkisen sektorin toimijat ovat Kainuun sekä aluekehityksellisesti ja -taloudellisesti että palvelujen saavutettavuuden takia tärkeitä. Esimerkiksi Oulun yliopiston Opettajankoulutusyksikön lakkauttamisella on ollut hyvin monitahoiset kielteiset vaikutukset alueen elinvoimaan, mikä näkyy tällä hetkellä konkreettisesti esim. opettajapulana Kainuussa. Julkisen sektorin ”rakenteelliset muutokset” ovat lisäksi luonteeltaan peruuttamattomia ja mahdollisesti ”korvaavat toimet” ovat yleensä alimitoitettuja ja vaikutuksiltaan tilapäisiä.

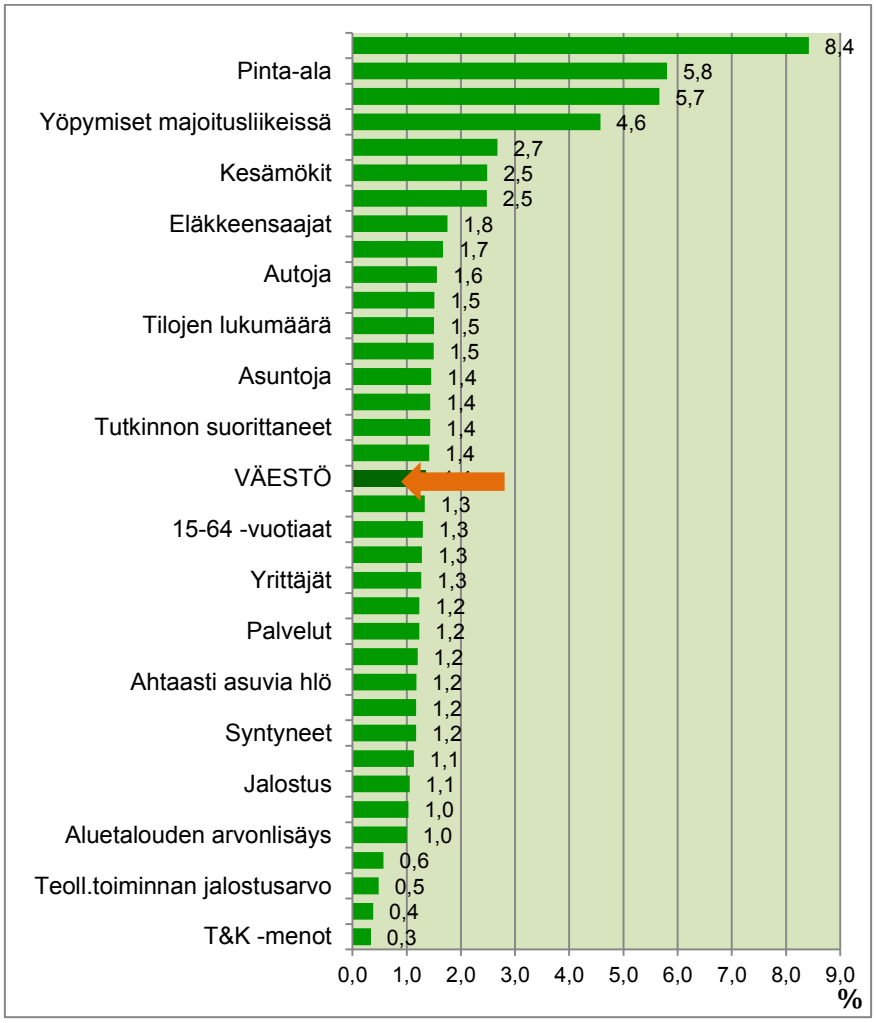

Kuva 1. Kainuun maakuntaprofiili (eri piirteiden prosenttiosuus koko maan määristä); tiedot vuosilta 2014–2016 (Lähde: Tilastokeskus 2017).

Laajan, harvaan asutun alueen toisistaan etäällä sijaitsevat kuntakeskukset muodostavat myös omat selkeät työssäkäyntialueensa, mikä asettaa suuria haasteita alueellisen kehittämisen kohdentamiselle ja keinoille.

Kajaania lukuun ottamatta Kainuu koostuu pienistä suhteellisen etäällä toisistaan sijaitsevista työssäkäyntikeskuksista ja -alueista. Kontrasti keskuskaupunki Kajaanin ja muun maakunnan välillä on suuri, mikä näkyy maakuntakeskuksen suhteellisen korkeana koulutustasona, monipuolisena työpaikkatarjontana ja palveluina sekä suhteellisen voimakkaana pendelöintinä muusta maakunnasta Kajaaniin.

Kainuun resilienssi vaihtelee alueellisen näkökulman ja rajauksen mukaan

Resilienssiä voidaan tarkastella myös kyvykkyytenä hyödyntää kehittämispanoksia. Tarkastelemalla Kainuussa kuluvan ohjelmakauden yritysinvestointeja (ks. kuva 2) voidaan arvioida resilienssin kehityssuuntia. Kajaanissa on selvästi enemmän toimijoita, jotka voivat hyödyntää yritystukia. Mutta myös kehys-Kainuun kunnissa on väestöpohjaan suhteutettuna pystytty sitomaan paljon kehittämisresursseja. Kehys-Kainuussa korostuu erityisesti maatalouden ja maaseutuyritysten investoinnit.

Rakennemuutokset ovat osa normaalia aluetalouden kehitystä ja liiketoiminnan uudistumista. Kainuussa nähdään, että tehokkain keino hallita elinkeinoelämän rakennemuutosta on monipuolistaa ja uudistaa elinkeinorakennetta. Kainuun maakuntaohjelmassa linjatut elinkeinotoiminnan kärkialat ovat: matkailu, teknologiateollisuus, biotalous sekä kestävä kaivannaisala. Näitä toimialoja kehittämällä Kainuun elinkeinoelämää vahvistetaan ja lisätään sen muutoskestävyyttä. Klusterikehittämisen rinnalla haetaan uusia kasvun mahdollisuuksia myös uudenlaisista ”toimialakombinaatioista” ja -verkostoista. Erityisesti älykkään erikoistumisen korkean osaamisen toimialojen avulla voidaan tuoda lisäarvoa muiden toimialojen tuotantoprosessien ja kilpailukyvyn parantamiseen.

Älykkään erikoistumisen perusajatuksena on se, että raaka-aineiden jalostus Kainuussa lisääntyy ja monipuolistuu, tuotteiden ja palvelujen jalostusaste nousee, viennin määrä kasvaa ja maakuntaan saadaan teollisia investointeja, osaamista, yrityksiä ja työpaikkoja. Kainuun monipuoliset luonnonvarat luovat monella tapaa alueen elinkeinoelämän perustan ja samalla vahvistavat alueen resilienssiä.

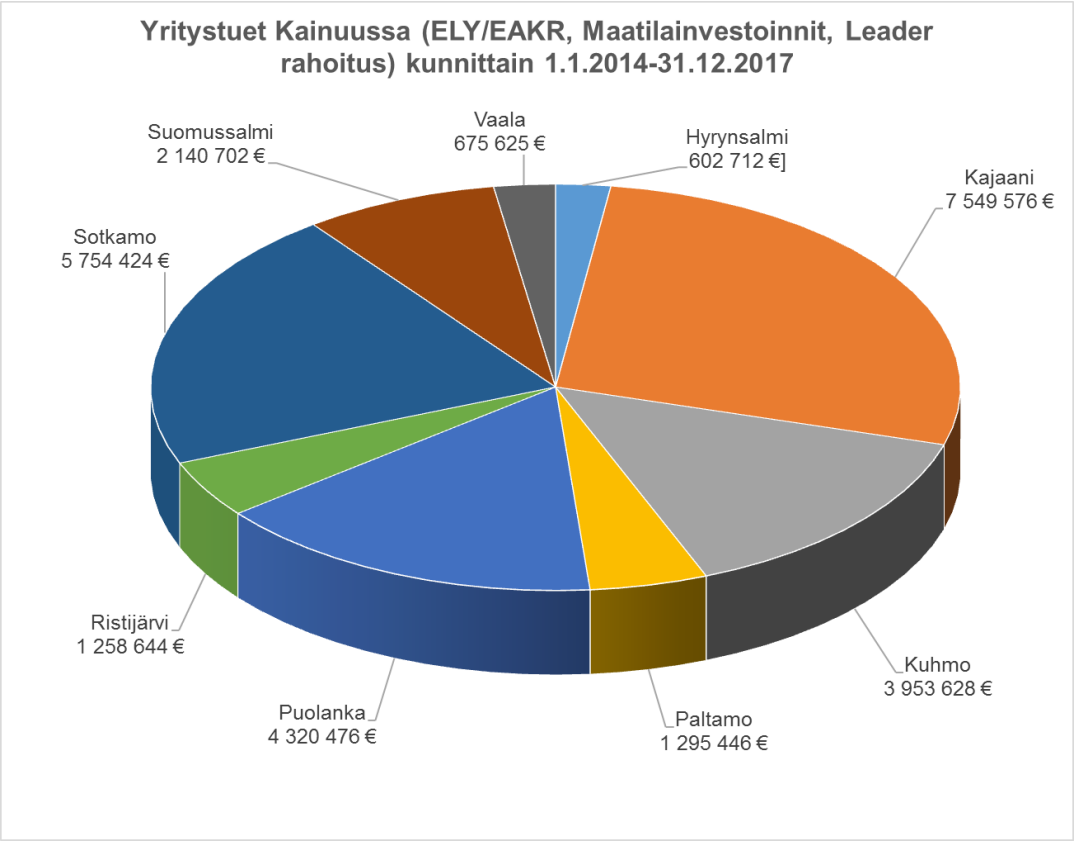

Kuva 2. Kainuun edellisen maakuntaohjelman toteutuminen yrityshankkeissa (EU/kansallinen rahoitus).

Kainuun aluetalouden kehityskuva keskeisten toimialojen osalta 2005–2017

Kärkitoimialoilla on Kainuussa suurin kasvupotentiaali. Kärjet ovat vientialoja, koska Kainuun taloudellisesti kestävä kehitys edellyttää viennin vahvistamista. Monet Kainuulle tärkeät toimialat kuten palvelusektori, hyvinvoinnin kehittäminen ja sote toimivat kärkitoimialojen kehittymisen ajureina: niiden kehittäminen vaatii innovaatioita, joita esimerkiksi teknologiateollisuudessa, biotaloudessa tai matkailussa voidaan tuottaa. Näistä innovaatioista voi puolestaan syntyä vientiin meneviä tuotteita ja palveluja sekä uusia yrityksiä sote-alalle. Teknologiateollisuuden kehittämisen, esim. peliteollisuuden innovaatioiden, kautta voidaan vastata myös sote:n palvelujen tuottamisen kustannustehokkuusvaatimuksiin. Neljäs teollinen vallankumous laajasti sekä erityisesti digitalisaatio ja tekoälyn kehitys muuttavat nopeasti yritysten toimintaympäristöä ja avaavat uusia mahdollisuuksia, joihin myös kärkitoimialojen kehittämisessä pitää tarttua.

Biotalous useita toimialoja (kuten maa- ja metsätalous ja uusiutuva energia) sisältävänä on kärkitoimialoista selkeästi liikevaihdoltaan ja henkilöstömäärältään suurin. Biotalouden ja sen osana olevan metsäbiotalouden kehityksessä näkyy paperitehtaan sulkeminen Kajaanissa 2008. Liikevaihdossa ja henkilöstömäärissä on mahdollista päästä 2000-luvun alkupuolen tasolle, mikäli metsien kestävää käyttöä ja jalostusta onnistutaan lisäämään. Biotalouden luonnonvarat ja osaaminen ovat Kainuussa vahvoja. ICT- ja elektroniikkaklusteri ei ole 2010-luvulla enää yltänyt 2000-luvun huippulukuihin, mutta alalla on erittäin paljon osaamista ja kasvun mahdollisuuksia. Metalliklusterin liikevaihto on kasvanut vahvasti viimeiset kymmenen vuotta ja myös henkilöstömäärä on hiljan noussut. Matkailuklusterin liikevaihto on tasaisesti kasvanut, mutta henkilöstömäärä on laahannut paikoillaan. Kaivannaistoiminnan liikevaihto ja henkilöstömäärä ovat heitelleet voimakkaasti, mutta päätyneet lupaavalle kasvu-uralle viimeisten kahden vuoden aikana (ks. kuvat 3 ja 4).

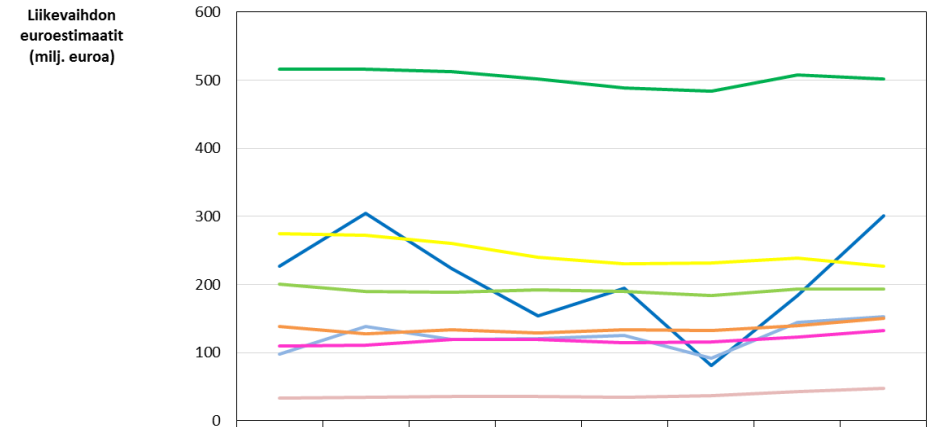

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Biotalous	516,0	515,9	513,2	502,1	489,1	483,4	507,4	502,1
Kaivannaistoiminta	226,3	305,0	223,1	154,5	194,4	80,5	183,2	300,7
Energia-klusteri	274,6	271,7	260,9	240,6	230,7	231,4	238,7	226,9
Metsä- ja puu	201,0	190,2	188,5	192,4	190,3	183,8	193,3	193,6
Metalli-klusteri	98,2	138,0	118,7	119,9	125,4	91,9	143,9	152,5
ICT- ja Elektroniikkaklusteri	137,9	128,2	133,1	129,0	133,2	132,0	139,1	150,5
Matkailu-klusteri	109,1	111,2	119,2	118,9	114,8	115,1	122,8	132,4
Elintarvike-klusteri	32,5	34,1	36,0	35,3	33,8	36,3	42,8	47,1

Kuva 3. Elinkeinoklustereiden liikevaihdon kehitys Kainuussa 2010 – 2017. (Lähde: (Tilastokeskus / Asiakaskohtainen suhdannepalvelu 2018)

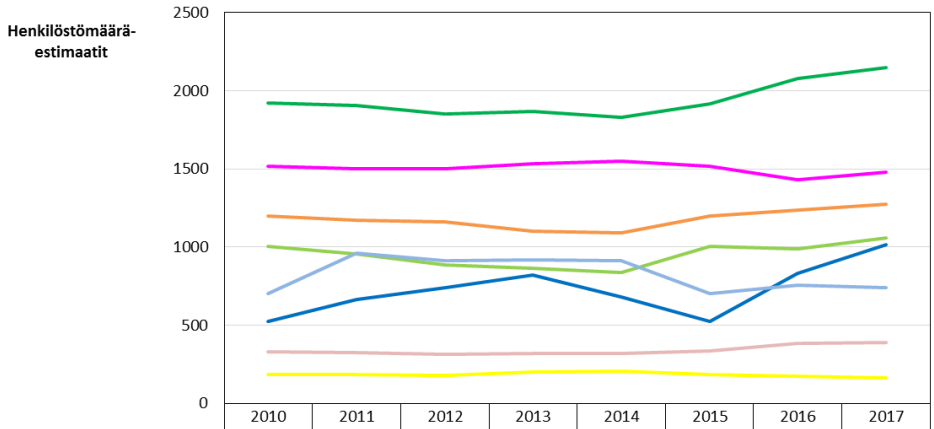

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Biotalous	1921	1903	1853	1866	1831	1919	2077	2151
Matkailu-klusteri	1517	1498	1501	1535	1552	1517	1433	1477
ICT- ja Elektroniikkaklusteri	1200	1171	1160	1104	1093	1201	1238	1275
Metsä- ja puu	1006	958	884	867	835	1006	987	1058
Kaivannaistoiminta	523	662	739	822	683	523	833	1013
Metalli-klusteri	703	959	915	918	914	703	755	738
Elintarvike-klusteri	332	324	312	321	318	333	384	387
Energia-klusteri	184	185	179	202	208	183	174	163

Kuva 4. Elinkeinoklustereiden henkilöstömäärän kehitys Kainuussa 2010 – 2017. Vuosiestimaatit perustuvat vuoden 2016 vuositasoon. (Lähde: Tilastokeskus, Asiakaskohtainen suhdannepalvelu 2018).

Johtopäätöksiä riskeistä

Haastavasta toimintaympäristöstä huolimatta Kainuun edellytykset selvittää nopeasti ja ketterästi eteen tulevia ongelmia ovat kokemusten perusteella hyvät. Tämä johtuu pienessä maakunnassa maakuntatasolla hyvin toimivasta ennakointi- ja suunnittelujärjestelmästä, hyvästä yhteistyöstä, vastuullisesta toimintakulttuurista, erittäin vahvasta paikallistuntemuksesta sekä korkeasta sosiaalisesta pääomasta. Instituutiot ja kehittämistyötä tukevat infrastruktuurit ovat Kainuussa toimivia.

UPMn paperitehtaan lakkauttaminen 2008 sekä Talvivaaran kaivoksen vaikeudet alleviivaavat Kainuun talousalueen riippuvuutta yksittäisistä suurista teollisista työantajista. Paperitehtaan lakkauttamisen aiheuttama rakennemuutos Kainuussa hoidettiin esimerkillisesti yhteistyössä ministeriöiden kanssa kehittämällä Renforssin teollisuusalueelle sama määrä työpaikkoja, kuin sieltä paperitehtaan mukana lähti. Vastaavanlaista yhteistyötä alueen ja valtioneuvoston kesken tarvitaan nyt ratkaisemaan erittäin vaikeat työvoiman saatavuuden haasteet.

Alueen haavoittuvuutta ja riippuvuutta isoista työnantajista murretaan sekä elinkeinoelämää vahvistetaan ja monipuolistetaan Kainuu-ohjelmalla ja niitä toteuttavilla erillisstrategioilla, kuten biotalousstrategia ja älykkään erikoistumisen strategia.

Elinvoimainen ja uudistuva elinkeinoelämä ja sen kärkialat (matkailu, teknologiateollisuus, biotalous ja kestävä kaivannaisala) ovat vahva kehittämisen painopiste varautumisessa tuleviin, nopeastikin esiin nouseviin haasteisiin. Nykyisten kärkitoimialoihin liittyvien investointien toteutumisen varmistaminen sekä uusien investointien saaminen ovat kestävän aluetalouden rakentamista.

Kainuun luontaisiin vahvuuksiin perustuvien kärkitoimialojen kirjo on suhteellisen monipuolinen ja liikevaihdon kehitys on ollut viimeiset vuodet melko tasaista.

Riskialueiden ja -toimialojen tunnistaminen sekä suunnitelma riskeihin varautumiseksi

Kainuussa keskeisiä ennakoitavissa olevia rakennemuutosriskejä ovat:

1. Epäonnistuminen kysyntää (tarvetta) vastaavan osaavan työvoiman hankinnassa, jolloin aluetalouden kasvupotentiaali ja monipuolistuminen eivät toteudu tavoitellusti.

2. Aluetalouden kannalta kriittisten investointien, toimeksiantojen ja hankkeiden peruuntuminen.

3. Koulutuspalveluiden, varsinkin korkeakoulutuksen (KAMK) alueen kannalta vahingollisen kapea-alaistumisen riski; alueen tutkimuslaitosten ja muiden TKI -toimijoiden rahoituksen kapea-alaisuus ja riippuvuus ulkopuolisesta projektirahoituksesta.

4. Alueen saavutettavuuteen liittävät muutosuhkat ja liikenneyhteyksien jatkuvuuden epävarmuus, jotka vähentävät alueen vetovoimaa ja sitä kautta kasvumahdollisuuksia.

5. Suurten työllistäjien, yritysten ja julkisen sektorin työllistäjien ja organisaatioiden vaikeudet ja start-upien epäonnistumiset; näihin liittyvät toimintojen alasajot ja irtisanomiset.

ERM-suunnittelu ja varautuminen eivät poista tarvetta äkillisen rakennemuutoksen tilanteissa toteuttaa nopeita ”vastatoimia” eli äkillisten rakennemuutosten erillistoimenpiteitä.

Kainuun varautumissuunnitelmassa, joka on sisällytetty osaksi TOPSUa, tavoitteena on kehittää Kainuun aluetalouden **rakenteen muutosjoustavuutta** niin, että

- vahvoja kehittyviä toimialoja ja klustereita tai paikallisia liiketoimintaekosysteemejä on useita
- toimialaveturit (veturiyritykset) kasvavat kannattavasti ja niitä on lukuisia ja kaikilla kärkitoimialoilla
- yritysrakenne uudistuva, monipuolinen ja kasvuhakuinen
- koko aluetalouden, maakunnanlaajuinen, yhteistyö- ja uudistumiskyky on hyvä.

Kainuun kasvunäkymät ovat valtakunnallisten elinkeinopoliittisten linjausten kanssa hyvin yhdensuuntaisia. Resilienssiä vahvistavia kasvupolkuja löytyy kaikilta Kainuun vahvuusaloilta.

Ennakoivaa rakennemuutosta, kilpailukykyä sekä alueen resilienssiä tukee parhaiten ja kattavimmin Kainuun **älykkään erikoistumisen strategia**, jonka painopisteet vuosille 2018–2021 ovat seuraavat: 1) teknologiateollisuudesta valintoina ovat mittaustekniikka, pelit ja simulaattorit sekä metalliteollisuuden innovaatiot, 2) biotalouden ja kaivosteollisuuden innovaatioista on valittu alan teollisuuden prosessi- ja ympäristömonitorointi sekä metsä-, ruoka- ja sinisen biotalouden innovaatiot sekä 3) hyvinvointi- ja terveysalan innovaatioista keskitytään aktiviteettimatkailuun sekä terveys-, liikunta- ja urheiluinnovaatioihin. Kaikissa älykkään erikoistumisen painopisteissä huomioitavia läpileikkaavia teemoja ovat kehitystä vauhdittavien teknologiasovellusten (KET) tuominen tuotekehitykseen ja valmistukseen, robotiikan, automaation, datakeskuspalveluiden, tekoälyn ja virtuaalitodellisuuden hyödyntäminen, kiertotalouden uudet ratkaisut ja sovellukset sekä vähähiilisyyden, resurssiviisauden ja ilmastonmuutoksen hillinnän ja ilmastonmuutokseen sopeutumisen innovaatiot. Kokonaisuutena älykkään erikoistumisen kehittämisellä pyritään investointien, teknologian sekä yritysten ja osaamisen (korkean osaamisen yritysten ja osaavien työntekijöiden) saamiseen alueelle sekä Kainuun viennin jalostusasteen ja volyymin kasvattamiseen (ks. TOPSU kuva 2).

Kainuun monipuoliset luonnonvarat luovat monella tapaa alueen elinkeinoelämän perustan ja samalla vahvistavat alueen resilienssiä. Tämä on otettu lähtökohdaksi Kainuun biotalousstrategiassa ja Kainuu-ohjelmassa. Kainuun vesistöjä, metsiä ja peltoja hyödynnetään laajasti tuotteiden ja palvelujen raaka-aineina. Kainuun biotalouden elinkeinolliset osa-alueet on esitelty kuvassa 5. Kainuussa keskitytään metsiin ja puuhun sekä maatalous- ja luonnontuotealaan liittyvien raaka-aineiden pää- ja sivuvirtojen sekä kiertotalouden innovointiin ja tuotteistamiseen uusiksi biotalouden palveluiksi ja tuotteiksi.

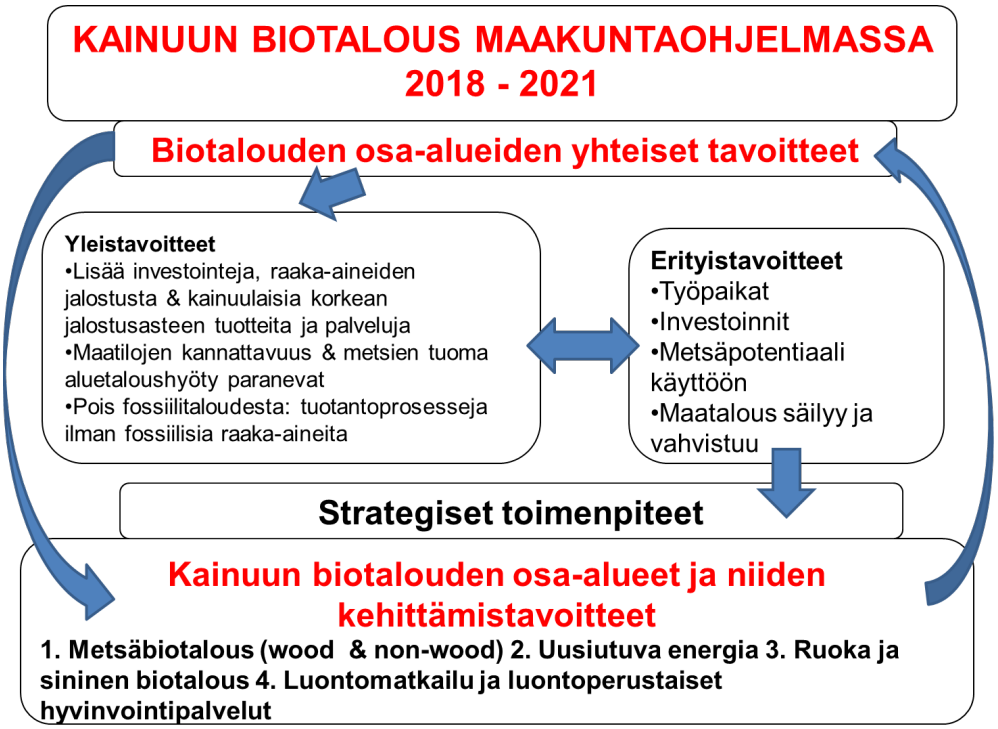

Kuva 5. Kainuun biotalous maakuntaohjelmassa.

Kainuun toimintamalli äkillisen rakennemuutoksen toteutuessa

Kainuussa on vakiintunut malli äkillisiin rakennemuutoksiin reagoimisessa: paikalliset keskeiset toimijat saadaan nopeasti yhteistyöhön ja tarvittavat yhteydet alueen ulkopuolelle aktivoidaan valmiista yhteistyöverkostosta. Viimeksi toimintamalli on aktivoitu Talvivaaran kaivosyhtiöiden konkurssitilanteessa (marraskuu 2014). Kainuulainen toimintamalli äkillisen rakennemuutoksen uhatessa tai toteutuessa rakentuu ja etenee seuraavasti:

1. Rakennemuutoksen ennakoimiseksi ja hallintaan ottamiseksi kutsutaan mahdollisen kriisitilanteen uhatessa koolle *”rakennemuutostilanteen ennakoiva johtoryhmä”*. Koollekutsujana toimii maakuntajohtaja ja sen kunnan/kaupungin johtaja, jonka alueelle uhka kohdistuu. Rakennemuutostilanteen ennakoivan johtoryhmän kokoonpanoon kuuluvat koollekutsujien lisäksi ainakin ELY-keskuksen ylijohtaja sekä tarpeen mukaan yrityksen johdon edustaja ja maakunnallisen elinkeinoyhtiön johtaja.

2. Johtoryhmässä ylläpidetään yhteistä tilannekuvaa ja kehitetään yhteistyökonsepti ja johtamisjärjestelyt yrityksen tilanteen hallintaan ottamiseksi kriisitilanteen mahdollisen syntymisen varalta.

3. Kriisin realisoituessa eli strategisen vaiheen käynnistyessä johtoryhmää laajennetaan niin, että TE-toimiston johtaja, yrityksen pääluottamusmies, ao. kunnan/kuntien elinkeinotoimen edustajia ja

alueen oppilaitosten johtoa sekä muita substanssiasiantuntijoita (tarvittaessa alueen ulkopuolelta) kutsutaan mukaan riittävän osaamisen ja nopean reagoinnin varmistamiseksi.

4. Johtoryhmän työtä tukemaan perustetaan tarvittava määrä operatiivisia toimenpiteitä ***valmistelevia työryhmiä*** ja valmisteluun kytketään suoraan Kainuun liiton ja ELY-keskuksen hanke- ja yritysrahoituksesta vastaavat henkilöt ja toimielimet.Toimenpiteiden rahoituksessa on varauduttu muuttamaan maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelmaan sisältyviä rahoitusvarauksia sekä hakemaan lisärahoitusta ministeriöiltä.

5. Strategisesta vaiheesta siirrytään mahdollisimman nopeasti operatiiviseen vaiheeseen – mahdollisuuksien mukaan jo samaan aikaan kun strategiaa vielä muotoillaan – ja määritellään kiireellisimmät ja vaikuttavimmat keinot tilanteen ratkaisemiseksi ja kriisin vaikutusten minimoimiseksi.

6. Operatiivisessa vaiheessa toteutetaan ennakoiden joustavaa suunnitelmaa ja seurataan tilannekuvaa sekä arvioidaan prosessiarviointina sen toteutumista. Strategisten toimenpiteiden tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta arvioidaan systemaattisesti sekä suunnataan toimenpiteitä kriisin vaikutusten minimoimiseen ja kriisistä toipumiseen ja uuden kehitysuran hakemiseen.

Kainuun kokemusten mukaan – jotta äkillisiin rakennemuutoksiin voidaan mahdollisimman nopeasti, tehokkaasti ja tuloksellisesti reagoida – kaikki tarpeelliset yritys-, työllisyys- ja kehitysrahoitusinstrumentit ja niiden päätösvalta on oltava alueen sisällä. Tämä malli voi Kainuunkin osalta vahvistua tulevassa maakuntahallinnossa kokoamalla siihen kaikki eri rahoitusinstrumentit (toimialoista ja rahoituslähteistä riippumatta) yhden johdon alle organisaatioon, jolla on tiivis yhteys alueen yrityskenttään.

Liite 2: Itä- ja Pohjois-Suomen sekä Pohjois-Suomen aloitteet keskushallinnolle

Itä- ja Pohjois-Suomen aloitteet keskushallinnolle

1. Saavutettavuus

1.1. Laajakaistarakentamisen jatkuvuuden varmistaminen harvaan asutuilla alueilla

Valtakunnallinen Nopea laajakaista -hanke päättyy 2018

Laajakaistayhteyksien kehittäminen parantaa alueiden kehittämismahdollisuuksia ja on välttämätöntä erityisesti yritystoiminnan ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi harvan asutuksen alueilla. Tietoliikenneyhteyksien rakentamisen tukeminen on yhteiskunnan kannalta tuottava investointi, joka maksaa julkisen tuen takaisin valtiolle rakentamisaikaisina veroina ja maksuina sekä sähköisten palveluiden kautta tulevina kustannussäästöinä.

Laajakaistahankkeen tavoitteiden saavuttaminen on osoittautunut ennakoitua vaikeammaksi ja hitaammaksi. Keskeisin haaste on valtiontuen hakemisen päättyminen vuoden 2018 lopussa. Kaupalliset teleyritykset ovat osoittaneet vain vähäistä kiinnostusta rakentamaan tavoitteiden mukaista laajakaistaverkkoa edes taajamiin saatikka harvaan asutuille seuduille. Teleyritysten investoinnit kiinteään verkkoon ovat vuonna 2016 laskeneet 33 % edeltävään vuoteen verrattuna. Kansainvälisesti tarkasteltuna Suomi ajautui entistä kauemmaksi muista Pohjoismaista. Suomessa tehtiin vuonna 2016 aineellisia investointeja kiinteään laajakaista- ja puhelinverkkoon sekä matkaviestinverkkoon noin 77 € asukasta kohden, kun Ruotsissa summa oli noin kaksinkertainen ja Norjassa peräti 213 €.

Koska hankkeet eivät kaikissa maakunnissa ole edenneet kaupallisten operaattoreiden toimesta, kunnat ja muut pienet toimijat ovat joutuneet ottamaan vastuuta rakentamisesta. Tämä on hidastanut rakentamista. Kuntien vastuiden lisääminen ei kuitenkaan ole yleisratkaisu laajakaistahankkeen etenemiselle. Tarvitaan uusi valtiontukiohjelma, koska toteutettu 4G-verkko ei ole täyttänyt ennakko-odotuksia, eikä tulevaisuuden 5G-verkot toimi ilman kattavaa valokuituverkkoa.

Uusi digitaalisen infrastruktuurin strategia ja tavoite vuodeksi 2025

Liikenne- ja viestintäministeriön uudessa kansallisen digitaalisen infrastruktuurin strategiassa ei ole ositettu kansallista tukea valokuituverkkojen rakentamiseen. Strategiassa asetetaan laajakaistatavoite vuodeksi 2025 sekä keinot tavoitteen saavuttamiseksi. Siinä määritellään myös tavoitteet laajakaistan kattavuudesta ja nopeudesta. Samalla vastataan osaltaan EU:n laajakaistatavoitteisiin. EU on esittänyt vuoden 2025 tavoitetasoksi, että kaikkialla EU:ssa tulisi olla saatavilla 100 megabitin yhteydet, joiden nopeus on mahdollista nostaa 1 gigabittiin. Digitaalisen infrastruktuurin strategiaan tulee lisätä uusi kansallinen tuki nopeiden valokuituverkkojen rakentamiseen.

Laajakaistahankkeet Itä- ja Pohjois-Suomessa

Itä- ja Pohjois-Suomen laajakaistaohjelmien mukaisista hankkeista vasta puolet on toteutumassa. Lisäksi osa jo aiemmin hyväksytyistä hankkeista on peruuntunut muun muassa hakijoiden rahoitusvaikeuksien myötä ja niihin ollaan etsimässä uutta toteutusvaihtoa.

Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien liitot esittävät liikenne- ja viestintäministeriölle seuraavia toimenpiteitä hankkeen edistämiseksi:

a) Tuetun laajakaistarakentamisen jatkaminen ja rahoituksen turvaaminen

Tarvitaan uusi laajakaistarakentamisen valtiontukiohjelma vähintään vuoden 2030 loppuun saakka. Valtion talousarviossa tulee turvata valtion tukirahoitus kaikille toteutuville hankkeille. Näin kunnilla ja rakentavilla operaattoreilla olisi varmuus jatkaa hankkeiden suunnittelua. Hankkeen jatkovaihetta ja verkon rakentamisen vauhdittamista varten tuet on jatkossa oltava pelkästään valtiolta, koska kaikilla kunnilla taloudellinen tilanne ei mahdollista nykyisen kuntaosuusprosentin mukaisen tuen myöntämistä ja siksi hanke ei myöskään ole voinut saada valtiontukea. Näiden kuntien asukkaat ovat jääneet siten eriarvoiseen asemaan.

b) Erillisratkaisu erityisen haasteellisille alueille

Itä- ja Pohjois-Suomessa on kokonaisia kuntia tai kuntien osia, joissa ei ole toteutunut rakentamishankkeita lainkaan nykyisellä tukimallilla. Näillä erityisen haasteellisilla alueilla pitkät välimatkat ja harva asutus eivät mahdollista kaupallisesti kannattavaa rakentamista tuen nykyehdoilla. Näille alueille on valmisteltava erillisratkaisu valtion ja kuntien yhteistyönä laajakaistayhteyksien rakentamiseksi.

c) Kaiken markkinapotentiaalin hyödyntäminen ja taajama-alueiden laajakaistapalveluiden varmistaminen

Laajakaistarakentamisen suurin haaste on vähäinen asiakasmäärä ja siksi kaiken asiakaspotentiaalin hyödyntäminen on välttämätöntä. Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien liitot esittävät vapaa-ajan asutuksen sisällyttämistä jatkossa tukikelpoiseen rakentamiseen. Tukikelvottomiksi tulee määritellä vain ne alueet, joilla tosiasiallisesti tarjotaan asiakkaalle saakka edistyksellisiä viestintäpalveluita kohtuulliseen hintaan.

Toteuttamisvalmius ja -suunnitelma sekä kustannusarvio

Kilpailutettuja hankkeita on odottamassa kuntien ja viestintäviraston rahoituspäätöksiä. Kuntayhtiö- ja osuuskuntaselvityksiä valmistellaan eri maakunnissa ja niiden valmistuttua avataan uusia laajakaistahakuja. Laajakaistahankkeen uusien hankkeiden tukirahoituksen tarve on vuoteen 2025 mennessä karkeasti arvioituna 100 milj. € Itä- ja Pohjois-Suomessa. Arviota voi nostaa erityisen haasteellisten alueiden erillisratkaisut sekä tarpeelliset tarkistukset loma-asuntojen laajakaistayhteyksien tukikelpoisuuteen.

Laajakaistapalveluja koskevan yleispalveluvelvoitteen muuttaminen

Yleispalveluliittymän tiedonsiirron vähimmäisnopeus on tällä hetkellä 2 Mbit/s. Yleispalveluvelvoitteen tulee asetuksen mukaan seurata tietoliikenneyhteyksien yleistä kehitystä. Vähimmäisnopeus tulee nostaa vähintään 10 Mbit/s mahdollisimman pian, koska jo vuonna 2015 suurimmalla osalla tiedonsiirtoliittymien käyttäjistä oli jo yli 10 Mbit/s yhteys käytössään. Myös kuulo- ja puhevammaisten henkilöiden liittymien tulee seurata nopeudeltaan yleistä kehitystä.

Yleispalveludirektiivin mukaan palveluiden tulee olla saatavilla maantieteellisestä sijainnista riippumatta, kansallisesti saatavuutta ei tule rajoittaa pelkästään virallisesti määriteltyyn vakinaiseen asuin- tai

sijaintipaikkaan. Laajakaistaliittymän lähtevälle liikenteelle tulee ehdottomasti asettaa myös nopeusvaatimus ja maksimiviive tiedonsiirrolle (kuten kuulo- ja puhevammaisten laajakaistaliittymälle on asetettu), sillä nykyiset sähköiset palvelut asettavat vaatimuksia myös lähtevän liikenteen nopeudelle ja tiedonsiirron viiveelle.

Koillisväylän tietoliikennekaapelin toteutumisen edistäminen

Koillisväylän tietoliikennekaapelihanketta valmistellaan parhaillaan valtio-omisteisen Cinia Oy:n johdolla, alueiden myötävaikutuksella. Valmistelussa tulee selvittää pohjoisen ja itäisen Suomen alueiden runkoverkon kapasiteettien riittävyys, lisärakentamisen tarpeet sekä runkoreittien yhteisrakentamismahdollisuudet muun infrarakentamisen kanssa. Tarvittava lisärakentaminen tulisi yhdistää kansalaisten laajakaistan runkoverkkojen rakentamisen, huoltovarmuuskeskusten, puolustusvoimien sekä muiden valtiollisten/julkisten toimijoiden toiminnan varmistamisen kanssa. Koillisväylän tietoliikennekaapelin rakentamisen jatkovalmistelussa, suunnittelussa sekä yksityisen investointien hankinnassa varsinaisen merikaapelin rakentamista varten, tulee valtiolla olla hyvin vahva rooli. Suomen sisäisessä lisärakentamisessa valtion ohella eri operaattoreiden roolin tulee olla merkittävä.

Uusien reittien ja kapasiteetin lisärakentamisella ja varareitityksillä sekä riittävällä määrällä tietoliikenneyhteyspisteitä myös Itä- ja Pohjois-Suomen alueella koko Suomen tulee asemoitua houkuttelevana erikokoisten datakeskusten sijaintipaikkana nopeiden ja vakaiden, Euroopan ja Aasian yhdistävän, yhteysreitin varrella. Tavoitteena tulee olla realisoida Koillisväylän tietoliikennekaapelin tuomat mahdollisuudet datakeskusinvestointeihin myös Itä- ja Pohjois-Suomen alueilla. Uusien, ja täällä jo toimivien datakeskusten kykyä ja mahdollisuuksia lisätä ja kasvattaa ansiokkuuksiaan parannetaan alueilla edelleen vahvistamalla alan osaamisen ja yhteistoiminnan ekosysteemejä. Nopeat yhteydet tulevat palvelemaan myös alueen muita kansainvälisillä markkinoilla toimivia eri alojen yrityksiä.

1.2. Itä-Suomen esitys perusväylänpidon rahoituksen nostamiseksi

Itä-Suomessa tuotetaan yhä enemmän raaka-aineita ja jalostettuja tuotteita omaan käyttöön, muualle Suomeen sekä vientiin. Itä-Suomen vahvuutena ovat runsaat puuvarannot, jotka ovat kasvattaneet merkitystään metsä- ja bioenergiainvestointien lisääntyessä. Puun uudenlaiset hyödyntämistavat sekä jalostuslaitokset lisäävät varsinkin paikallista liikennettä puunhankinta-alueilla. Elintarviketuotannon osalta Itä-Suomella on valtakunnallisten markkinoiden lisäksi merkittävää vientiä Venäjälle. Maatalouden kehittymisen ja tehostumisen myötä maatalouden suuryksiköitä syntyy kauemmas pääväyliltä. Kaivokset laajentavat toimintaansa ja raaka-aineita sekä jalostettuja tuotteita kuljetetaan vesi-, rauta- ja maanteitse jalostuslaitoksille sekä satamiin.

Maito-, raakapuu- ja bioenergia- sekä kaivoskuljetukset ovat Itä-Suomelle tyypillisiä ja lisääntyviä kuljetuksia, jotka käyttävät vähäliikenteistä verkkoa, jonka kunto on viime vuosina heikentynyt hälyttävästi. Nykyisen hallituskauden perusväylänpidon lisärahoituksella ja korjausvelkaohjelmalla on saatu hillittyä liikenneverkon korjausvelan kasvua ja korjattua joitakin pahempia puutteita myös alempi asteisella verkolla. Sekä lisärahoitus että korjausvelkaohjelma ovat päättymässä ja vuoden 2019 talousarviossa perusväyläpitoon on osoitettu noin 1 mrd euroa, mikä on ollut normaali rahoitustaso edellisillä hallituskausilla. Liikenneverkon rahoitusta arvioinut parlamentaarinen työryhmä on esittänyt, että perusväylänpidon rahoitusta tulisi lisätä

vuositasolla pitkäjänteisesti vähintään 300 milj. €, jolloin perusväylän pidon rahoitukseen käytettäisiin noin 1,3 mrd €.

Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien liitot pitävät parlamentaarisen työryhmän esitystä oikean suuntaisena ja esittävät perusväylänpidon rahoituksen pysyvää nostamista liikenneverkon kunnon turvaamiseksi.

1.3. Nopea itärata Helsinki-Porvoo-Kouvola

Nopea itärata – Helsinki–Porvoo–Kouvola nopeuttaa Savon ja Karjalan radan junayhteyksiä yhdessä lentoradan kanssa. Matka-aika Kuopiosta ja Joensuusta Helsinkiin lyhenisi noin kolmeen tuntiin ja Helsinki–Pietari välillä matka-aika lyhenisi lähes tunnin. Kyseessä on hanke, joka vaikuttaa Suomessa miljoonan itäsuomalaisen yhteyksiin ja Pietari mukaan lukien 6 miljoonan ihmisen junayhteyksiin. Kolmen tunnin yhteydet edistävät itäsuomalaisten yritysten menestystä laajemmalla alueella, vähentävät liikkumisen kustannuksia, edistävät työvoiman liikkuvuutta ja vähentävät liikenteen aiheuttamia hiilidioksidipäästöjä.

Itä-Suomen maakunnat esittävät, että raidelinjaukseen liittyvät selvitykset tulee käynnistää mahdollisimman pian ja sitä koskevat maankäytön varaukset on osoitettava Uudenmaan ja Kymenlaakson maakuntakaavoissa vähintään ohjeellisina linjauksina.

2. Koheesiopolitiikan rahoituksen varmistaminen 2020

Koheesiorahoitusesitys Itä- ja Pohjois-Suomeen ohjelmakaudelle 2021–2027

Euroopan komission toukokuussa 2018 antamassa budjettiesityksessä jäsenvaltioiden maksuosuudeksi on esitetty 1,11% bruttokansantuotteesta. Suomelle nousua kuluvan ohjelmakauden saantoon on noin 5 % (laskutavasta riippuen summa euroina on 80-90 milj. €).

Suomi on komission koheesiopolitiikkaesityksessä siirtymäaluetta, lukuun ottamatta Uuttamaata ja Ahvenanmaata. Koska koheesiopolitiikan rahoituksenjakomekanismissa harvan asutuksen peruskriteeri koskettaa vain kehittyneitä alueita, Suomi ei nyt käytetyllä laskutavalla tule saamaan lainkaan rahoitusta. Kuluvalla kaudella harvan asutuksen yleiskriteeri ja Pohjoisten harvaan asuttujen alueiden (NSPA) erityisrahoitus tuottavat 59 % Suomen kaikesta rahoituksesta, joten muutos heikentää Itä- ja Pohjois-Suomen asemaa koheesiopolitiikassa merkittävästi. Komission tällaisten tilanteiden varalle kehittämän niin sanotun ”turvalausekkeen” perusteella Itä- ja Pohjois-Suomen alueen saanto laskettaisiin kehittyneiden alueiden kategorian mukaan ja siten myös harvan asutuksen perusrahoitus saataisiin hyödyntämään aluetta. Turvalauseke on kuitenkin enemmän kertaluonteinen ratkaisu, johon liittyy epävarmuustekijöitä muunmuassa rahoitussaannon riittävyyden ja jatkuvuuden kannalta. Menettely ei myöskään anna takeita Itä- ja Pohjois-Suomen erityisaseman turvaamisesta tulevien ohjelmakausien neuvottelutuloksista.

Komission rahoitusesityksessä NSPA-tuen määrä on 30 €/ asukas/ vuosi. Kuluvan kauden tuen nykyarvoon verrattuna laskua on 12,9 %.

Suomen maatalousrahoituksen saanto on pienentymässä peräti 14 %, mikä on Itä- ja Pohjois-Suomen näkökulmasta huolestuttavaa. Maatalousrahoituksen leikkaus kohdistuisi voimakkaasti nimenomaan Itä- ja

Pohjois-Suomen harvaan asutuille alueille, sillä ennakkotiedon mukaan vaarassa tällöin olisivat nimenomaan maaseudun kehittämiseen tarkoitettu rahoitus.

1) Itä- ja Pohjois-Suomen neuvottelukunta tukee komission budjettiesitystä jäsenvaltioiden maksuosuuden osalta. Myönteisestä koheesiopolitiikan rahoituskehysesityksestä huolimatta Suomen tulee EU:n tulevasta budjetista neuvotellessaan huomioida Itä- ja Pohjois-Suomen erityishaasteet sekä liittymissopimuksen mukaiset periaatteet ja määrätietoisesti tavoitella Suomen aiemmin ottaman kannan mukaisesti koheesiopolitiikan rahoitussaannon maksimointia ja jatkuvuutta.

2) Koheesiopolitiikan tavoitteena on alueiden välisten taloudellisten erojen kaventaminen. Vaikka tilastokeskuksen viimeisimpien tietojen mukaan alueellisen arvonlisän kehitys on ollut monin paikoin Suomen nopeinta juuri Itä- ja Pohjois-Suomen alueella (vuonna 2016 kasvu oli nopeinta Pohjois-Pohjanmaalla ja Kainuussa), BKT:n taso on kuitenkin edelleen useimmissa Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnissa alhainen. Mahdollinen koheesiorahoituksen (EAKR ja ESR) huomattava pieneneminen sekä maatalous- ja maaseudun kehittämisrahoituksen leikkaus vaarantavat Itä- ja Pohjois-Suomen kehittämisen. EU-varoilla on ollut merkittävä rooli maakuntien nykyisen vireen ja kasvun saavuttamisessa ja myönteiselle kehitykselle on tärkeä luoda jatkossakin mahdollisimman hyvät edellytykset.

3) Kertaluonteisen ”turvalausekkeen” käytön sijasta Suomen tulee ensisijaisesti ottaa tavoitteeksi harvan asutuksen kriteerin lisääminen teknisenä korjauksena siirtymäalueen jakomekanismiin sekä asettaa NSPA-tuen neuvottelutavoitteeksi vähintään 45€ / asukas/ vuosi. Rahoituksen kohdistumisesta Suomen eri alueille tulee neuvotella avoimesti kansallisen ohjelmavalmistelun yhteydessä.

Kansainvälisen alueiden välisen yhteistyön, Itämeriyhteistyön ja arktisen ulottuvuuden tulee näkyä vahvasti tulevassa koheesiopolitiikassa.

Sisä- ja ulkorajayhteistyö (Interreg, ENI CBC) on tärkeää Suomelle, jolla on EU-maista pisin ulkoraja Venäjän kanssa, sisärajoja muiden EU-jäsenvaltioiden kanssa sekä maaraja Norjan kanssa. Venäjän, Ruotsin ja Norjan kanssa tehtävällä raja-alueyhteistyöllä on Suomelle suuri merkitys. Yhteistyötä tehdään sekä kahdenvälisessä kehittämistyössä että laajemmassa Barents-, Euregio Karelia- ja NSPA -yhteistyössä, minkä vuoksi komission ehdotusta raja-alueohjelmien rahoituksen leikkauksista ei voida hyväksyä Itä- ja Pohjois-Suomessa. Euroopan komission ehdotus merirajayhteistyön siirtämisestä transnationaalisten ohjelmien sisälle ei myöskään ole kannatettava muutos.

4) Venäjän, Ruotsin ja Norjan raja-alueet on huomioitava paremmin ohjelmakauden 2021–2027 rahoituksessa. Tämän hetkiset Interreg- ja CBC-ohjelmia koskevat komission ehdotukset ovat epäselviä, joten niiden analysoinnilla on nostettava esiin Suomelle epäedulliset muutokset ja niihin on vaikutettava kansallisesti. Kahden- ja monenvälisen maa- ja merirajayhteistyön sekä Venäjäyhteistyön jatkuvuus on huomioitava ohjelma-alueiden muodostamisessa ja rahoituksessa.

Itä- ja Pohjois-Suomella on tilaisuus vaikuttaa EU:n rahoitusohjelmia koskeviin linjauksiin vuoden 2020 jälkeiselle 7-vuotiskaudelle.

Itä- ja Pohjois-Suomen aktiivinen mukanaolo Euroopan komission pilotissa yhtenä kahdestatoista pilottialueesta mahdollistaa alueen kehittämisen tulevaisuuden rahoituslinjausten suunnittelun ytimessä olevien asiantuntijoiden kanssa. Pilotin avulla Euroopan komissio etsii eurooppalaisten alueiden elinkeinojen

kehittämiseen uusia toimintatapoja, joilla edistetään kasvua ja työllisyyttä. Keskiössä on älykäs erikoistuminen ja erilaistuminen, jota tehdään organisaatiorajoja ylittävällä yhteistyöllä. Elinkeinot murroksessa (ELMO)-pilotin avulla on suora mahdollisuus lisätä maakuntien tunnettavuutta ja tuoda esille koko alueen kehittämistarpeita ja -mahdollisuuksia EU:n suuntaan. Samalla luodaan yhteistä itä- ja pohjoissuomalaista imagoa.

5) Pohjois-Suomen huippukokous korostaa että Itä- ja Pohjois-Suomen mukanaolo pilotissa on merkittävä tunnustus Euroopan komissiolta alueella tehtävälle kehittämistyölle ja kutsuu myös Suomen kansalliset ministeriöt mukaan pohtimaan tulevaisuuden haasteiden ratkaisuja Itä- ja Pohjois-Suomen alueiden sekä Euroopan komission ja OECD:n kanssa. OECD:n tutkimus Euroopan pohjoisten alueiden (NSPA) kehityspotentiaalista totesi älykkään erikoistumisen toimintamallin sopivan juuri tämän tyyppisille alueille.

Pohjois-Suomen aloitteet keskushallinnolle

1. Innovaatio- ja koulutustoiminta, teollisuuden toimintaedellytykset sekä osaavan työvoiman saatavuus

Pohjois-Suomen maakunnat esittävät osaamisen tason nostamista yhdeksi Suomen kärkitavoitteista. Innovaatiopolitiikan tulee tarjota välineitä kehittää maakuntien vahvuusaloja ja älykkään erikoistumisen kansainvälisiä kärkiä. Kansallisten toimijoiden ja rahoittajien tulee ottaa huomioon maakuntien älykkään erikoistumisen strategiat ja niiden painopisteet ohjelmien valmistelussa ja resurssien jaossa.

Pohjois-Suomen elinkeinojen sekä TKI-toiminnan kehittämisen yhteisiä painopisteitä ovat teknologiateollisuus, bio- ja kiertotalous, ICT–osaaminen ja alan yritysten toimintaedellytykset, talousmetsien luonnonhoito, kestävä puurakentaminen ja terveellinen asuminen, kestävä matkailu ja –kaivostoiminta sekä energian varastoinnin ja akkuklusterin kehittäminen. Hallituksen tulee kohdistaa toimenpiteitä yritysten TKI-toiminnan ohella myös pilotteihin, joissa uudistetaan kokonaisten yhdyskuntien toimintatapoja mm. nopeiden kokeilujen ja innovaatioiden toteutukseen osoitettujen erillisrahoitusten muodossa (vrt. AIKO-rahoitus) ja huomioidaan digitalisaation mahdollisuudet.

Pohjoisen teollisuuden kasvu tulee turvata ja vauhdittaa investointien syntymistä Suomeen mm. nopeuttamalla ja yksinkertaistamalla teollisuuden ja kaivostoiminnan luvitusprosesseja ja poistamalla datakeskuksilta energiavero. Business Finlandin palvelut tulee turvata ja niitä tulee kehittää vastaamaan koko maan elinkeinojen kasvua ja kansainvälistymistä.

Oppi- ja tutkimuslaitosten resursseja tulee lisätä merkittävästi niin, että ne voivat kehittää entistä ketterämpiä tapoja vastata elinkeinoelämän osaamistarpeisiin ja osallistua vaikuttavasti elinkeinojen kehittämiseen. Tavoitteena tulee olla TKI-rahoituksen tason nosto 4 prosenttiin BKT:sta. Korkeakoulujen välistä yhteistyötä tulee edelleen edistää ja koulutuksen innovatiivista digitalisointia jatkaa kaikilla kouluasteilla. Ammatilliseen koulutukseen tulee lisätä aloituspaikkoja ja uudistaa rahoitusmallia ottamaan huomioon alueelliset tarpeet.

Osaavan työvoiman saatavuus tulee varmistaa kaikkialle Suomeen. Yhteistyössä valtion ja maakuntien kesken tulee ratkaista olemassa oleva työvoiman kohtaantohaaste, joka on kriittinen kasvun este harvan asutuksen alueella toimivilla, kasvavilla yrityksillä. Lisäksi on yhteistyössä etsittävä ratkaisuja koulutuspaikkojen houkuttelevuuden kasvattamiseksi. Työn vastaanottamisen houkuttelevuutta vähentäviä ja osa-aikatyön vastaanottamista estäviä kannustinloukkuja tulee purkaa. Työvoiman liikkumisen edistämiseksi tulee harjoittaa aktiivista työperäistä maahanmuuttopolitiikkaa tiiviissä yhteistyössä alueiden kanssa. Työvoiman saatavuuteen vaikuttavia lupakäytäntöjä tulee yksinkertaistaa ja tarveharkinnasta luopua.

2. Pohjois-Suomen saavutettavuus

Pohjois-Suomi tukee Suomen ja Euroopan komission linjausta jatkaa North Sea Baltic – ydinverkkokäytävää Helsingistä Oulun kautta Tornioon. Pääradan tavara- ja henkilöliikenteen kasvu edellyttää puuttuvan kaksoisraiteen rakentamista Oulu-Ylivieska välillä sekä Laurila-Tornio -ratavälin sähköistystä. Nämä investoinnit tukevat pääratamme positiivista henkilö- ja tavaraliikenteen kehitystä ja matka-aikojen nopeutumista. Lisäksi Pohjois-Suomen elinkeinoelämän ja kilpailukyvyn kannalta on tärkeää kehittää tunnin yhteyttä Oulusta Kokkolaan, Rovaniemelle ja Kajaaniin.

Elinkeinojen ja kansainvälisen kaupan tarvitsemaan infrastruktuuriin tulee panostaa. Pohjois-Suomen kannalta strategisesti merkittäviä hankkeita tulee edistää määrätietoisesti ja Suomen edut maksimoiden eteenpäin. Näitä hankkeita ovat TEN-T-verkoston täydentäminen pohjoisilla käytävillä, Koilliskaapelin rakentaminen ja Jäämerenradan suunnittelun jatkaminen. Lentoliikennestrategia tulee nopealla aikataululla uudistaa kasvua tukevaksi. Nopeat verkot – kansallinen laajakaistahanke täytyy viedä riittävillä resursseilla loppuun ja erityisen haasteellisille alueille tulee valmistella erillisratkaisut. Uuden kansallisen laajakaistaohjelman käynnistämiseen tulee olla valmiudet. Liikenneväylien korjausvelan purkamiseen on varattava riittävä rahoitus ja tätä rahoitusta on osoitettava maakunnille.

Liite 3: Euroopan sosiaalirahaston (ESR) ja aluekehitysrahaston (EAKR) rahoitustaulukot vuodet 2019–2020

	Maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma	Taulukko täytetään soveltuvin osin vuodelle 2019						7.6.2018 VAIN VALKOISELLA POHJALLA 0:LLA MERKITTYIHIN SOLUIHIN VOI TÄYTTÄÄ LUKUJA								LIITE 2a
	Vuosi:	2019 (ml. 2020)	Tähän taulukkoon sisällytetään kokonaisuudessaan kulmalukujen (liite 3) mukainen myöntämisvaltuuden määrä.													
	Maakunta:	Kainuu														
	Osio:	IP/ELSA	milj. euroa													
	Toimintalinja / temaattiset tavoitteet	RR-ELY		*josta*		RR-ELY	*josta*	Maakunnan liitto		Maakunnan liitto	*josta*	Business		Business	YHTEENSÄ	Kohdenta-
		Yritystuet		*kestävä kaup.*	Kohdenta-		*kansalaistoim.*		Kohdenta-		*kansalaistoim.*	Finland	Kohdenta-	Finland		mattomat
		Tuki2014	EURA 2014	*kehitäminen*	maton *	yhteensä	*kehittäminen*		maton *	yhteensä	*kehittäminen*		maton *	yhteensä		yhteensä
TL 1	**Pk-yritystoiminnan tukeminen (EAKR)**	8,274	0,000		0	**8,274**	*0*	2,440	0	**2,440**	*0*	0	0	**0**	**10,714**	**0**
	EAKR	4,256	0,000		0	**4,256**	*0*	1,101	0	**1,101**	*0*	0	0	**0**	**5,357**	**0**
	Valtio	4,018	0,000		0	**4,018**	*0*	0,000	0	**0,000**	*0*	0	0	**0**	**4,018**	**0**
	Kunta	0,000	0,000		0	**0,000**	*0*	1,339	0	**1,339**	*0*	0	0	**0**	**1,339**	**0**
	Muu julkinen	0,000	0,000		0	**0,000**	*0*	0,000	0	**0,000**	*0*	0	0	**0**	**0,000**	**0**
TL 2	**Uusimman tiedon ja osaamisen tuottaminen ja hyödyntäminen (EAKR)**	4,382	1,270		0	**5,652**	*0*	5,634	0	**5,634**	*0*	0	0	**0**	**11,286**	**0**
	EAKR	2,191	0,635		0	**2,826**	*0*	2,817	0	**2,817**	*0*	0	0	**0**	**5,643**	**0**
	Valtio	1,643	0,476		0	**2,119**	*0*	2,113	0	**2,113**	*0*	0	0	**0**	**4,232**	**0**
	Kunta	0,548	0,159		0	**0,707**	*0*	0,704	0	**0,704**	*0*	0	0	**0**	**1,411**	**0**
	Muu julkinen		0,000		0	**0,000**	*0*	0,000	0	**0,000**	*0*	0	0	**0**	**0,000**	**0**
TL 3	**Työllisyys ja työvoiman liikkuvuus (ESR)**		4,838	*0*	0	**4,838**	*0*								**4,838**	**0**
	ESR		2,419	*0*	0	**2,419**	*0*								**2,419**	**0**
	Valtio		1,814	*0*	0	**1,814**	*0*								**1,814**	**0**
	Kunta		0,605	*0*	0	**0,605**	*0*								**0,605**	**0**
	Muu julkinen		0,000	*0*	0	**0,000**	*0*								**0,000**	**0**
TL 4	**Koulutus, ammattitaito ja elinikäinen oppiminen (ESR)**		3,252	*0*	0	**3,252**	*0*								**3,252**	**0**
	ESR		1,626	*0*	0	**1,626**	*0*								**1,626**	**0**
	Valtio		1,219	*0*	0	**1,219**	*0*								**1,219**	**0**
	Kunta		0,407	*0*	0	**0,407**	*0*								**0,407**	**0**
	Muu julkinen		0,000	*0*	0	**0,000**	*0*								**0,000**	**0**
TL 5	**Sosiaalinen osallisuus ja köyhyyden torjunta (ESR)**		1,946	*0*	0	**1,946**	*0*								**1,946**	**0**
	ESR		0,973	*0*	0	**0,973**	*0*								**0,973**	**0**
	Valtio		0,730	*0*	0	**0,730**	*0*								**0,730**	**0**
	Kunta		0,243	*0*	0	**0,243**	*0*								**0,243**	**0**
	Muu julkinen		0,000	*0*	0	**0,000**	*0*								**0,000**	**0**
	Kohdentamattomat EAKR				0	**0,000**			0	**0,000**			0	**0**	**0,000**	**0**
	EAKR				0	**0,000**			0	**0,000**			0	**0**	**0,000**	**0**
	Valtio				0	**0,000**			0	**0,000**			0	**0**	**0,000**	**0**
	Kunta				0	**0,000**			0	**0,000**			0	**0**	**0,000**	**0**
	Muu julkinen				0	**0,000**			0	**0,000**			0	**0**	**0,000**	**0**
	Kohdentamattomat ESR				*0*	**0,000**									**0,000**	**0**
	ESR				*0*	**0,000**									**0,000**	**0**
	Valtio				*0*	**0,000**									**0,000**	**0**
	Kunta				*0*	**0,000**									**0,000**	**0**
	Muu julkinen				*0*	**0,000**									**0,000**	**0**
	KAIKKI YHTEENSÄ	**12,656**	**11,306**	***0***	**0**	**23,962**	***0***	**8,074**	**0**	**8,074**	***0***	**0**	**0**	**0**	**32,036**	**0**
	EU	**6,447**	**5,653**	***0***	**0**	**12,100**	***0***	**3,918**	**0**	**3,918**	***0***	**0**	**0**	**0**	**16,018**	**0**
	Valtio	**5,661**	**4,239**	***0***	**0**	**9,900**	***0***	**2,113**	**0**	**2,113**	***0***	**0**	**0**	**0**	**12,013**	**0**
	Kunta	**0,548**	**1,414**	***0***	**0**	**1,962**	***0***	**2,043**	**0**	**2,043**	***0***	**0**	**0**	**0**	**4,005**	**0**
	Muu julkinen	**0,000**	**0,000**	***0***	**0**	**0,000**	***0***	**0,000**	**0**	**0,000**	***0***	**0**	**0**	**0**	**0,000**	**0**
	EAKR YHTEENSÄ	***12,656***	***1,270***		***0***	**13,926**	***0***	***8,074***	***0***	**8,074**	***0***	***0***	***0***	**0**	**22,000**	**0**
	EU	***6,447***	***0,635***		***0***	**7,082**	***0***	***3,918***	***0***	**3,918**	***0***	***0***	***0***	**0**	**11,000**	**0**
	Valtio	***5,661***	***0,476***		***0***	**6,137**	***0***	***2,113***	***0***	**2,113**	***0***	***0***	***0***	**0**	**8,250**	**0**
	Kunta	***0,548***	***0,159***		***0***	**0,707**	***0***	***2,043***	***0***	**2,043**	***0***	***0***	***0***	**0**	**2,750**	**0**
	Muu julkinen	***0,000***	***0,000***		***0***	**0,000**	***0***	***0,000***	***0***	**0,000**	***0***	***0***	***0***	**0**	**0,000**	**0**
	ESR YHTEENSÄ		***10,036***	***0***	***0***	**10,036**	***0***								**10,036**	**0**
	EU		***5,018***	***0***	***0***	**5,018**	***0***								**5,018**	**0**
	Valtio		***3,763***	***0***	***0***	**3,763**	***0***								**3,763**	**0**
	Kunta		***1,255***	***0***	***0***	**1,255**	***0***								**1,255**	**0**
	Muu julkinen		***0,000***	***0***	***0***	**0,000**	***0***								**0,000**	**0**

*) Sis. mahdollisen ylimaakunnalliseen hanketoimintaa omaan maakuntaan jäävän osuuden. Mikäli maakunta aikoo osallistua ylimaakunnallisen hankkeen rahoittamiseen omalla osuudellaan maakunnan kehyksestä, siitä tulee sopia etukäteen muiden ylimaakunnalliseen hankkeseen osallistuvien maakuntien kesken. Taulukkoon voidaan kirjata tällöin ko. summa, joka vähennetään maakunnan rahoituksesta ja osoitetaan suoraan hanketta rahoittavalle viranomaiselle.

Mihin maakuntaan ja viranomaiselle kohdentamaton osuus osoitetaan ja osoitettava summa: _____

Taulukko täytetään soveltuvin osin vuodelle 2020 | 4.9.2018 VAIN VALKOISELLA POHJALLA 0:LLA MERKITTYIHIN SOLUIHIN VOI TÄYTTÄÄ LUKUJA | LIITE 2b

Vuosi: 2020 *Tähän taulukkoon eritellään liitteen 2a pohjalta osuudet, joiden arvioidaan vuoden 2019 jälkeen todennäköisesti jäävän välittävän toimielimen rahoitettavaksi.*

Maakunta: Kainuun liitto

Osio: IP/ELSA milj. euroa

Toimintalinja / temaattiset tavoitteet	RR-ELY Yritystuet Tuki 2014	EURA 2014	*josta kestävä kaup. kehitäminen*	Kohdentamaton *	RR-ELY yhteensä	*josta kansalaistoim. kehittäminen*	Maakunnan liitto	Kohdentamaton *	Maakunnan liitto yhteensä	*josta kansalaistoim. kehittäminen*	Business Finland	Kohdentamaton *	Business Finland yhteensä	YHTEENSÄ	Kohdentamattomat yhteensä
Pk-yritystoiminnan tukeminen (EAKR)	4,137	0		0	**4,137**	*0*	0	0	**0**	*0*	0	0	**0**	**4,137**	**0**
EAKR	2,128	0,000		0	**2,128**	*0*	0	0	**0**	*0*	0	0	**0**	**2,128**	**0**
Valtio	2,009	0,000		0	**2,009**	*0*	0	0	**0**	*0*	0	0	**0**	**2,009**	**0**
Kunta	0,000	0,000		0	**0,000**	*0*	0	0	**0**	*0*	0	0	**0**	**0,000**	**0**
Muu julkinen	0,000	0,000		0	**0,000**	*0*	0	0	**0**	*0*	0	0	**0**	**0,000**	**0**
Uusimman tiedon ja osaamisen tuottaminen ja hyödyntäminen (EAKR)	2,191	0,635		0	**2,826**	*0*	0	0	**0**	*0*	0	0	**0**	**2,826**	**0**
EAKR	1,096	0,317		0	**1,413**	*0*	0	0	**0**	*0*	0	0	**0**	**1,413**	**0**
Valtio	0,822	0,238		0	**1,060**	*0*	0	0	**0**	*0*	0	0	**0**	**1,060**	**0**
Kunta	0,274	0,080		0	**0,354**	*0*	0	0	**0**	*0*	0	0	**0**	**0,354**	**0**
Muu julkinen	0,000	0,000		0	**0,000**	*0*	0	0	**0**	*0*	0	0	**0**	**0,000**	**0**
Työllisyys ja työvoiman liikkuvuus (ESR)		2,418	*0*	0	**2,418**	*0*								**2,418**	**0**
ESR		1,209	*0*	0	**1,209**	*0*								**1,209**	**0**
Valtio		0,907	*0*	0	**0,907**	*0*								**0,907**	**0**
Kunta		0,302	*0*	0	**0,302**	*0*								**0,302**	**0**
Muu julkinen		0	*0*	0	**0**	*0*								**0**	**0**
Koulutus, ammattitaito ja elinikäinen oppiminen (ESR)		1,626	*0*	0	**1,626**	*0*								**1,626**	**0**
ESR		0,813	*0*	0	**0,813**	*0*								**0,813**	**0**
Valtio		0,610	*0*	0	**0,610**	*0*								**0,610**	**0**
Kunta		0,203	*0*	0	**0,203**	*0*								**0,203**	**0**
Muu julkinen		0	*0*	0	**0**	*0*								**0,000**	**0**
Sosiaalinen osallisuus ja köyhyyden torjunta (ESR)		0,974	*0*	0	**0,974**	*0*								**0,974**	**0**
ESR		0,487	*0*	0	**0,487**	*0*								**0,487**	**0**
Valtio		0,365	*0*	0	**0,365**	*0*								**0,365**	**0**
Kunta		0,122	*0*	0	**0,122**	*0*								**0,122**	**0**
Muu julkinen		0	*0*	0	**0**	*0*								**0,000**	**0**
Kohdentamattomat EAKR				0	**0**			0	**0**			0	**0**	**0,000**	**0**
EAKR				0	**0**			0	**0**			0	**0**	**0,000**	**0**
Valtio				0	**0**			0	**0**			0	**0**	**0,000**	**0**
Kunta				0	**0**			0	**0**			0	**0**	**0,000**	**0**
Muu julkinen				0	**0**			0	**0**			0	**0**	**0,000**	**0**
Kohdentamattomat ESR				*0*	**0**									**0,000**	**0**
ESR				*0*	**0**									**0,000**	**0**
Valtio				*0*	**0**									**0,000**	**0**
Kunta				*0*	**0**									**0,000**	**0**
Muu julkinen				*0*	**0**									**0,000**	**0**
KAIKKI YHTEENSÄ	**6,328**	**5,653**	***0***	**0**	**11,981**	***0***	**0**	**0**	**0**	***0***	**0**	**0**	**0**	**11,981**	**0**
EU	**3,224**	**2,826**	***0***	**0**	**6,050**	***0***	**0**	**0**	**0**	***0***	**0**	**0**	**0**	**6,050**	**0**
Valtio	**2,831**	**2,120**	***0***	**0**	**4,951**	***0***	**0**	**0**	**0**	***0***	**0**	**0**	**0**	**4,951**	**0**
Kunta	**0,274**	**0,707**	***0***	**0**	**0,981**	***0***	**0**	**0**	**0**	***0***	**0**	**0**	**0**	**0,981**	**0**
Muu julkinen	**0,000**	**0,000**	***0***	**0**	**0,000**	***0***	**0**	**0**	**0**	***0***	**0**	**0**	**0**	**0,000**	**0**
EAKR YHTEENSÄ	***6,328***	***0,635***		***0***	**6,963**	***0***	***0***	***0***	**0**	***0***	***0***	***0***	**0**	**6,963**	**0**
EU	***3,224***	***0,317***		***0***	**3,541**	***0***	***0***	***0***	**0**	***0***	***0***	***0***	**0**	**3,541**	**0**
Valtio	***2,831***	***0,238***		***0***	**3,069**	***0***	***0***	***0***	**0**	***0***	***0***	***0***	**0**	**3,069**	**0**
Kunta	***0,274***	***0,080***		***0***	**0,354**	***0***	***0***	***0***	**0**	***0***	***0***	***0***	**0**	**0,354**	**0**
Muu julkinen	***0,000***	***0,000***		***0***	**0,000**	***0***	***0***	***0***	**0**	***0***	***0***	***0***	**0**	**0,000**	**0**
ESR YHTEENSÄ		***5,018***	***0***	***0***	**5,018**	***0***								**5,018**	**0**
EU		***2,509***	***0***	***0***	**2,509**	***0***								**2,509**	**0**
Valtio		***1,882***	***0***	***0***	**1,882**	***0***								**1,882**	**0**
Kunta		***0,627***	***0***	***0***	**0,627**	***0***								**0,627**	**0**
Muu julkinen		***0***	***0***	***0***	**0**	***0***								**0,000**	**0**

*) Sis. mahdollisen ylimaakunnalliseen hanketoimintaa omaan maakuntaan jäävän osuuden. Mikäli maakunta aikoo osallistua ylimaakunnallisen hankkeen rahoittamiseen omalla osuudellaan maakunnan kehyksestä, siitä tulee sopia etukäteen muiden ylimaakunnalliseen hankkeseen osallistuvien maakuntien kesken. Taulukkoon voidaan kirjata tällöin ko. summa, joka vähennetään maakunnan rahoituksesta ja osoitetaan suoraan hanketta rahoittavalle viranomaiselle.

Mihin maakuntaan ja viranomaiselle kohdentamaton osuus osoitetaan ja osoitettava summa: _____

Perustelut, miksi rahoitusta ei sidota vielä vuoden 2019 aikana (EAKR, ESR):

- Ei voi olettaa, että yritykset olisivat valmiita käynnistämään kehittämishankkeensa juuri yhden vuoden aikana vielä suhdanteet huomioiden.
- Ohjelman myöntövaltuudet osoitettiin vuoden 2014 alusta ja käytännössä päätöksiä päästiin tekemään vuoden 2015 alussa. Nyt 7-vuotiseksi suunnitellun
- On selvitetty, että ohjelmakauden vaihtuessa hanketoteuttajille on tullut kehittämiseen notkahdusta ja tätä tulisi estää mahdollistamalla ohjelmakausien
- Uudella ohjelmakaudella on samoja teemoja kuin nykyisellä. Olisi tärkeää, että uuden ohjelmakauden edellyttämiä haasteita voitaisiin nostaa esiin jo kuluvalla

MANNER-SUOMEN MAASEDUN KEHITTÄMISOHJELMA RAHOITUS VUOSILLE 2019-2020

Vuosien 2019-2020 myöntövaltuudet Kainuussa/arvio

Maaseuturahasto: ELY:n hanke ja yritystuet

	Maaseuturahasto	Valtio	Yhteensä
Vuosi 2019	1 214 668 €	1 584 722 €	3 799 390 €
Vuosi 2020	993 819 €	1 296 590 €	2 290 410 €
Yhteensä	2 208 487 €	2 881 312 €	5 089 800 €

Liite 4: Hanketoiminnan tuloksia ja vaikutuksia. Seurantatiedot 1.1.2014-31.8.2018

Rakennerahastokaudella 2014–2020 Kainuuseen on vuosina 2014–2018 tullut myöntövaltuutta EAKR ja ESR noin 69,3 miljoonaa euroa, josta on sidottu/varattu 31.8.2018 tilanteessa hankkeisiin 77,2 %.

Lisäksi on käynnissä ELY-keskuksen hoitama maaseuturahaston hanketoiminta. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014–2020, Maaseuturahasto myöntövaltuutta on Kainuussa käytettävissä vuosille 2014–2018 yht. 21,4 milj. €, josta on sidottu/varattu 31.8.2018 mennessä 84,8 %.

Kuntarahoitusta on kertynyt kehittämishankkeissa yhteensä noin 7,8 miljoonaa euroa, joka on 25 % kaikesta rahoituksesta ja hyvin linjassa koko Manner-Suomen rakennerahasto-ohjelman vaatimusten kanssa. Suorissa yritystukihankkeissa ei kuntarahoitusta kerry.

Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) toimintalinjoilla (TL1, Pk-yritystoiminnan kilpailukyky ja TL2, Uusimman tiedon ja osaamisen tuottaminen ja hyödyntäminen) rahoitusta on sidottu 81 % käytettävissä olleesta rahoituskehyksestä. Maakuntaohjelman älykkään erikoistumisen toimintalinjan mukaisesti rahoitusta on käytetty aktiviteettimatkailuun (3,5 miljoonaa euroa), ravitsemus-, terveys- ja liikuntainnovaatioihin (2,6 miljoonaa euroa), mittaustekniikkaan (2,4 miljoonaa euroa), kaivosalan prosessi- ja ympäristösovelluksiin, ml. green mining (1,5 miljoonaa euroa), biotalouteen laajasti (1,4 miljoonaa euroa) sekä peliteollisuuteen ja simulaattoriteknologioihin (0,8 miljoonaa euroa).

Euroopan sosiaalirahaston (ESR) osalta varaus- ja sidonta-asteet ovat noin 90 % vuosien 2014–2017 käytettävissä olleesta rahoituskehyksestä. Toimintalinjalla 3 (Työllisyys ja työvoiman liikkuvuus) on sitomatonta rahoitusta noin 1,3 miljoonaa euroa, 84 % on sidottu. Toimintalinjoilla 4 (Koulutus, ammattitaito ja elinikäinen oppiminen) ja 5 (Sosiaalinen osallisuus ja köyhyyden torjunta) sidonnat ovat lähellä 100 prosenttia.

Yritystukien kautta on saatavissa uudet työpaikka/yritystiedot, jossa odotetaan uusia työpaikkoja syntyvän matkailuun 85 kpl/uusia yrityksiä 2 kpl; Biotalous - biotalouden biojalostus, bioenergia sekä puutuoteteollisuus ja puurakentaminen – biotalouden uudet innovaatiot uusia työpaikkoja 91 kpl/uusia yrityksiä 3 kpl; pelit ja simulaattorit uusia työpaikkoja 39 kpl; teknologiateollisuus uusia työpaikkoja 152 kpl/uusia yrityksiä 4; yritysten kasvun tukeminen, uusia työpaikkoja 58; kestävä kaivannaisala uusia työpaikkoja 70 kpl/uusia yrityksiä 1. Kokonaisuudessaan seurantajaksolla 1.7.2014–31.8.2018 uusia työpaikkoja odotetaan syntyvän 605 kpl ja uusia yrityksiä 13 kpl.

Euroopan sosiaalirahaston kehittämishankkeissa tulokset ovat erityisesti laadullisia ja ne näkyvät niin yksittäisten osallistujien kuin toimintamallien ja organisaatioidenkin tasolla. Ajalla 2014–2017 ESR-hankkeisiin on Kainuussa osallistunut yhteensä 4680 henkilöä, joista 2984 naisia (64 %).

Työllisyyshankkeilla on edistetty erityisesti nuorten, ikääntyvien sekä pitkäaikaistyöttömien henkilöiden etenemistä työhön ja koulutukseen. Hankkeissa on myös paneuduttu työvoiman kohtaanto-ongelmien ratkaisuihin. Rahoituksen avulla on muun muassa käynnistetty Ohjaamo-toiminta (NUPPA) Kainuus-

sa. Hankkeilla on parannettu työttömien työ- ja toimintakykyä, jotta avoimille työmarkkinoille siirtyminen olisi helpompaa. Kaikkein heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden sekä työelämän ulkopuolella olevien henkilöiden osalta on kehitetty työllistymisen polun alkuvaiheen palveluita Kohti työtä -kainuulaisen työllisyydenhoidon käsikirjan tavoitteiden mukaisesti. Hankkeissa on tuettu osallistujien arjen- ja elämänhallintataitoja, hyvinvointia ja aktiivista osallisuutta yhteiskuntaan sekä kehitetty syrjäytymisvaarassa olevien henkilöiden palveluita muun muassa erilaisia matalan kynnyksen toimintoja kehittämällä. Sosiaalisen kuntoutuksen teema on ollut erityisesti pinnalla viime vuosina.

ESR-hankkeilla on kehitetty noin 280 yrityksen ja muun työorganisaation työhyvinvointia ja työelämän laatua. Rahoitettujen hankkeiden avulla on voitu varautua ja sopeutua työorganisaatioissa tapahtuneisiin muutoksiin, edistää työyhteisöjen sisäistä viestintä ja vuorovaikutusta, kehittää johtamista ja esimiestyötä sekä parantaa työorganisaatioiden kilpailukykyä.

Opiskelijoiden siirtymät kouluasteelta toiselle sekä työelämään ovat helpottuneet ESR-hankkeiden ansiosta. Hankkeissa on pyritty löytämään uusia toimintamalleja, joilla opetusta saadaan työelämälähtöisemmäksi, ja joilla opintojen suorittamista voidaan tukea. Kainuussa toteutetuissa hankkeissa on kehitetty mm. maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen menetelmiä sekä edistetty maahanmuuttajien siirtymiä ammatilliseen koulutukseen. Hankkeissa on kehitetty henkilökohtaistamisen prosesseja sekä opiskelijoiden aiemman osaamisen parempaa tunnistamista ja tunnustamista. Työssä olevan työvoiman osaamistasoa on nostettu Kainuun keskeisillä kärkialoilla. Hankkeilla on lisätty kasvu- ja rakennemuutosalojen tarvitsemaa osaamista sekä oppilaitosten ja yritysten välisiä yhteistyöverkostoja. Kainuussa hankkeita on kohdistunut mm. kaivannaisalaan, puutuoteteollisuuteen, biotalouteen, metallialalle, pelialalle, matkailuun sekä sosiaali- ja terveysalalle. Hanketoiminnan avulla on sekä uudistettu nykyisiä koulutusmuotoja (muun muassa Yritysamis) että tehty uusia koulutusavauksia (muun muassa elektronisen urheilun koulutuspolku, robotiikkaosaamista metallialalle tai sosiaalityön maisterikoulutus).

Manner-Suomen rakennerahasto-ohjelman vaatimuksena on, että vähähiilisyyttä edistäviin hankkeisiin käytetään vähintään 25 % kaikesta EAKR-rahoituksesta. Tavoitteesta ollaan Kainuussa jäljessä, erityisesti Kainuun liiton rahoituksen osalta. Osassa hankkeista on löytynyt myös vähähiilisyyden näkökulma, mutta koska valtaosa sisällöstä on painottunut johonkin toiseen erityistavoitteeseen, hanke on nähty tarkoituksenmukaisempana merkitä sinne. Rakennerahasto-ohjelman tarkastelutapa vähähiilisyyden edistämisessä ei siis välttämättä kata kaikkia teemaan liittyviä toimenpiteitä, kun hankkeen voi merkitä vain yhteen erityistavoitteeseen. Vähähiilisyyden ymmärtäminen vaatisi teeman avaamista ja myös kohdennettua aktivointia yrityskentässä. Jatkossa asiaan on kiinnitettävä enemmän huomiota rahoitettavien hankkeiden valinnassa.

Liite 5: Maakunnan kehityksen indikaattorit

MAAKUNNAN KEHITYKSEN INDIKAATTORIT	TOTEUTUNUT KEHITYS				TAVOITELTAVA KEHITYS				Koko maa 2016 (tai viimeisin tieto)
	2010	2012	2014	2016 (tai viimeisin tieto)	2020	2025	2030	2035	
Alueiden talous ja kilpailukyky									
Työpaikat (lkm)[1]	29 080	28 778	26 758	27 415	27 299	29 199	29 209	29 844	2 275 675
BKT/asukas (eur)[3]	24 815,1	27 031,4	27 160,2	26 784,9 (v.2015)	Kasvaa nopeammin kuin maassa keskimäärin				38248,0 (v.2015)
Arvonlisäys, brutto perushintaan (milj. euroa), edellisen v. hinnoin[1]	1 642,90	1 785,80	1746,8	1 865,9 *ennakkotieto*	1 867	1 934	2 017	2 073	183 667 *ennakkotieto*
Vienti (milj. euroa)[2]	..	138 (v.2013)	144	208	210	220	230	240	51 780
Vientiyritykset (lkm)*[2]	..	99 (v.2013)	104	91	120	140	160	180	18 092
Yrityskanta (lkm)[1]	3 667	3 768	3 982	4109	4 200	4 300	4 400	4 500	378 712
Kasvuyritykset (lkm). Väh. 3 henk. työllistävät, 10 % kasvu[3]	74 (v.2009-12)	87 (v.2010-13)	59 (v.2011-14)	57 (v. 2013-2016)	80	100	110	120	7 150 (v.2013-16)
Tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot (euroa/asukas)[1]	268,1	339,6	271,9	282,1	Saavutetaan puolet koko maan tasosta				1 076,80
Väestö ja työmarkkinatilanne									
Väkiluku 31.12.2016[1]	78 703	77 435	76 119	73 959 (v.2017)	74 585	74 729	74 825	75 379	5 513 130
Kokonaisnettomuutto (henkeä, mkl. siirtolaisuus)[1]	-394	-289	-422	-166	300	1 000	1 200	2 000	16 823
Taloudellinen huoltosuhde[1]	1,66	1,65	1,79	1,72	1,64	1,56	1,60	1,55	1,42
Työvoima (henkeä)[1]	34 668	34 231	33 822	32 673	31 339	30 360	30 080	30 936	2 631 516
Työllisyysaste (työlliset 15-64 v.sta, %)[1]	61,8	61,3	58,3	63,7 (m:60,5/ n:67,3) v.-17	66,1	70,7	71,9	72,2	69,6 (m:70,7/ n:68,5) v.-17
Työttömyysaste (%)[1]	9,0	11,4	16,9	10,4	9,9	4,0	4,2	4,5	8,8
Nuorisotyöttömyys (alle 25 v. työttömyysaste)[4]	24,4	20,7	34,4	14,4	14,0	12,0	10,0	10,0	21,1
Pitkäaikaistyöttömyys (% -osuus kaikista työttömistä)[4]	16,3	20,4	26,0	32,0	20	15	15	15	35,5
Hyvinvointi ja sosiaalinen osallisuus									
Koulutusaste: tutkinnon suorittaneiden osuus[1]	64,6	66,5	68,7	70,4	Saavutetaan koko maan keskiarvotaso				71,3
Koulutusaste: korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus[1]	21,5	22,2	23,2	23,8	Saavutetaan koko maan keskiarvotaso				30,4
Ei tutkintoa peruskoulun jälkeen 25-29-v.sta (%)[1]	12,4	11,6	12,4	11,9	Saavutetaan koko maan keskiarvotaso				16,5
Elämänlaatunsa keskimäärin hyväksi tuntevien osuus (%)[5]	50,9 (m: 51,2 / n: 50,5) (v. 2013-2015)				Saavutetaan koko maan keskiarvotaso				54,0 (m: 54,0 / n: 54,1)
Työkykynsä heikentyneeksi (enint. 7/10) arvioivien osuus (%)[5]	31,7 (m: 34,7 / n: 28,4) (v. 2013-2015)				Saavutetaan koko maan keskiarvotaso				26,8 (m: 29,0 / n: 24,6)
Niiden osuus, jotka uskovat etteivät jaksa työskennellä vanhuuseläkeikään saakka (%)[5]	33,4 (m: 34,8 / n: 32,0) (v. 2013-2015)				Saavutetaan koko maan keskiarvotaso				26,8 (m: 27,4 / n: 26,2)
Aktiivisesti osallistuvien osuus (%)[5]	23,8 (m: 23,7 / n: 23,9) (v. 2013-2015)				Saavutetaan koko maan keskiarvotaso				26,9 (m: 26,5 / n: 27,2)
Itsensä onnelliseksi kokevien osuus (%)[5]	52,2 (m: 51,1 / n: 53,4) (v. 2013-2015)				Nostetaan tasoa				50,1 (m: 49,6 / n: 50,5)
Asuinalueensa turvattomaksi kokevien osuus (%)[5]	1,3 (miehet: 0,9 / naiset: 1,7)				Säilytetään etumatka koko maan tilanteeseen				2,3 (m: 2,3 / n: 2,3)
Kansantauti-indeksi[6]	129,3	128,2	127,9	126,2	Saavutetaan koko maan keskiarvotaso				100
Sairastavuusindeksi[6]	119,5	120,9	121,1	120,2	Saavutetaan koko maan keskiarvotaso				100
Vähähiilinen talous ja ympäristön kestävä kehitys									
Uusiutuvan energian osuus energiankulutuksesta (%)[7]	56,3	61,6	64,8	65 (v. 2015)	65	70	75	80	33
Fosforikuormitus vesistöihin (teollisuus ja yhdyskunnat) (kg/vuosi)[8]	6 104	6 115	4 501	5238 (v. 2015)	Vähennetään kuormitusta				
Typpikuormitus vesistöihin (teollisuus ja yhdyskunnat) (kg/vuosi)[8]	296 217	322 642	277 075	280 500	Vähennetään kuormitusta				

Taulukon lähteet:
1) Tilastokeskus 2) Tulli
3) Toimiala Online, 4) Tilastokeskus, TEM
5) THL, 6) KELA
7) Itä-Suomen energiatilasto
8) Ympäristöministeriö
* Yritykset, joiden tavaroiden ulkomaankaupan arvo oli yli 5000 euroa tarkasteluajanjaksolla .
. Ei tietoa saatavilla

Liite 6: Julkaisuluettelo

KAINUUN LIITTO

Julkaisuluettelo 1.1.2013 alkaen

Sarja A: virallisesti hyväksytyt julkaisut
Sarja B: selvitykset ja tutkimukset
Sarja C: hallinnolliset asiakirjat
Sarja D: monistesarja

Sarja A		
A:1	Kainuun maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelma eli TOTSU 2014-2015	2013
A:2	Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma eli TOPSU 2015-2016	2014
A:3	Kainuu-ohjelma	2014
A:4	Kainuun kaupan vaihemaakuntakaavan selostus	2014
A:5	Kainuun 1. vaihemaakuntakaava	2015
A:6	Viestinnän linjaukset 2016-2020	2015
A:7	Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma eli TOPSU 2016 – 2017	2015
A:8	Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma eli TOPSU 2017 - 2018	2016
A:9	Kainuun kaupan vaihemaakuntakaava	2016
A:10	Kainuu-ohjelma, Maakuntasuunnitelma 2035, Maakuntaohjelma 2018-2021	2017
A:11	Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma TOPSU 2019-2020 Kasvua Kainuuseen	2018
Sarja B		
B:1	Kainuu - kaunis mutta kaukana, Kainuun maakuntakuvatutkimus	2013
B:2	Kainuun skenaariot 2035 loppuraportti	2013
B:3	Kainuun ympäristöohjelma 2020	2013
B:4	Kainuun Venäjä –strategia 2020	2013
B:5	Kainuun maakuntakaavan tuulivoimaselvityksen täydennys	2013
B:6	Kainuun kaupan palveluverkkoselvitys	2013
B:7	Selvitys Kainuun biotalouden aluetalousvaikutuksista – Kainuun biotalouden aluemallinnus. (2014) Aluekehityssäätiö & Helsingin yliopisto, Ruralia-Instituutti	2014
B:8	Kainuun maakuntakaavan seurantaraportti 2015	2015
B:9	Selvitys digitalisaation mahdollisuuksista Kainuussa. (Kainuun ennakointihanke, Ramboll Management Consulting	2015
B:10	Kainuun tuulivoimamaakuntakaava. Vaikutukset NATURA 2000-verkoston alueisiin	2015
B:11	Ekologiset yhteydet, luontomatkailu ja hiljaiset alueet Kainuun alue-kehityksessä ja maakuntakaavoituksessa. ELMA-hankkeen loppu-raportti	2016
B:12	Kainuun maakunnallisesti arvokkaat rakennushistorialliset kohteet	2018
B:13	Kainuun matkailustrategia 2018-2021	2018
B:14	Kainuun liikennejärjestelmäsuunnitelma	2018

Sarja C		
C:1	Kainuun edunajamisen hankeluettelo 2013	2013
C:2	Kainuun liiton toimintasuunnitelma ja talousarvio 2014 ja talous-suunnitelma 2014-2016	2013
C:3	Kainuun edunajamisen hankeluettelo 2014	2014

C:4	Kainuun liiton toiminta- ja taloussuunnitelma 2015-2017 ja talousarvio 2015	2014
C:5	Kainuun edunajamisen hankeluettelo 2015	2015
C:6	Talous- ja toimintasuunnitelma 2016-2018 ja talousarvio 2016	2015
C:7	Tilinpäätös ja toimintakertomus 2015	2016
C:8	Talous- ja toimintasuunnitelma 2017-2019 ja talousarvio 2017	2017
C:9	Tilinpäätös ja toimintakertomus 2016	2017
C:10	Talous- ja toimintasuunnitelma 2018-2019 ja talousarvio 2018	2017
C:11	Tilinpäätös ja toimintakertomus 2017	2018
Sarja D		
D:1	Kainuun seudullisesti merkittävät ampumaradat 2013	2013
D:2	Yhteisöllisyydellä turvallisuutta Kainuussa. Kainuun turvallisuussuunnitelma 2015 – 2018	2015
D:3	Vuokin reitti Vienaan toimintamalli	2017

Allekirjoitukset:

Kajaanissa xx.10. 2018

Kainuun liitto

Pentti Malinen
maakuntajohtaja

Kainuun ELY-keskus

Kari Pehkonen
vs. ylijohtaja

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus

Jonas Liimatta
vs. ylijohtaja

Vipuvoimaa EU:lta 2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto
Euroopan sosiaalirahasto

Kainuun liitto
Kauppakatu 1, 87100 Kajaani
Puh. vaihde 08 615 541, faksi 08 6155 4260
S-posti kainuunliitto@kainuu.fi

www.kainuu.fi